

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

Migrantem z lásky

Vedoucí práce: Mgr.Petra Ezzeddine
Vypracovala : Martina Doubětová

Praha 2008

Anotace

Cílem práce bylo zmapovat život rodin pobývajících na území České republiky za specifických podmínek – manželka je Češka, manžel cizinec a setkali se ve „třetí“ zemi, kde byli oba migranti, takže manžel – cizinec svojí ženu do ČR následoval. Jedná se o antropologický výzkum účelového vzorku s využitím biografické metody. Účelem výzkumu bylo zjištění míry vlivu migrace, chápané jako životní strategie, na rodinu a partnerství, a to v genderové perspektivě.

Klíčová slova

Migrace, gender, rodina, cizinec, integrace

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v depozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 15.února 2008

Martina Doubětová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svým přátelům: Alici, Karolíně, Chrisovi a Peterovi, bez jejichž přispění by nebyl můj výzkum možný.

Zvláštní poděkování za laskavé vedení mého výzkumu náleží paní Mgr. Petře Ezzeddine.

Obsah

Úvod	6
Já a ti druzí, aneb výzkumník v terénu	8
Metoda a prameny	11
I. Volba metodologie	11
II. Praktická realizace biografické metody – osobní zkušenost	13
III. Metody analýzy a interpretace	14
Teoretický rámec výzkumu	16
Prolog	18
1 Případ 1.: Alice a Peter	19
1.1.1 Alice – životní příběh	19
1.1.2 Peter – životní příběh	25
1.2 Případ 1.: Alice a Peter – interpretace, výsledek výzkumu	33
2 Případ 2.: Karolína a Chris	39
2.1.1 Karolína – životní příběh	39
2.1.2 Chris – životní příběh	45
2.2 Případ 2.: Karolína a Chris – interpretace, výsledek výzkumu	51
Shrnutí výsledků výzkumu	57
Epilog	59
Závěr – osobní reflexe z terénu	61
Poznámky	63
I. Etika – legislativa	63
II. Vysvětlivky užitých značek	65
Použitá literatura	66

Úvod

Záměrem této práce bylo sledovat životní příběhy dvou manželských párů, které jsou tvořeny ženou – Češkou a mužem – cizincem (Alžírán a Ir), žijících na území České republiky. V obou případech došlo k seznámení těchto lidí ve Velké Británii, kde všichni zúčastnění pobývali coby cizí státní příslušníci, a kam tito lidé odjeli ze svých vlastí s odlišnými záměry a očekáváními. Avšak ať byly jejich původní plány jakékoliv, oba muži se po sňatku s Češkou, ocitli v České republice, o které měli, do doby seznámení s budoucími manželkami, toliko marginální povědomí, a nebýt jejich manželství, patrně by o migraci do České republiky nikdy ani neuvažovali. Nejde o případové studie – „case studies“ (Yin, 2003), nýbrž se jedná o studium dvou případů, účelově vybraného vzorku, neboť právě jen cíleně vybraný vzorek mi, dle Silvermana, umožnil vybrat právě takové rodiny, které splňovaly určitou charakteristiku, či proces, jež měl být předmětem výzkumu (Silverman 2005). K výzkumu jsem použila metodu biografického interview. Původním záměrem mého kvalitativního výzkumu bylo zjištění míry vlivu partnerského vztahu na integraci manžela – cizince do společnosti a její zpětný dopad na fungování rodiny, avšak sám průběh výzkumu tematizoval výzkumný úkol jako **vliv migrace /chápanou jako životní strategii/ na rodinu a partnerství**. Určitou teoretickou inspirací mi bylo studium migrace (Agozini, 1992), jež se zabývá změnami, objevujícími se v rodinných a rodových vzorech, jakožto důsledky migrace.

Nejedná se však o studii v oboru gender studies, nýbrž o antropologický kvalitativní výzkum s genderovou perspektivou (Masořa-Lee, Johnson Black, 2000). Dnešní fungování rodiny je postaveno na individualismu a pojitkem rodinného společenství již nejsou věci, nýbrž „duchem rodiny jsou vztahy“, říká De Singly (1999). Argumentuje tím, že ačkoliv objektivizovat rodinu na základě majetku bylo nepoměrně snazší, než rodinu vztahovou, není

to nemožné, ale „je třeba pojednávat sociální skutečnosti jako věci“. Rodiny vybraných případů jsou patrně poněkud výrazněji „vztahové“, neboť partner – cizinec, je, anebo alespoň po příjezdu do České republiky byl, na svém českém protějšku do velké míry závislý – jak z hlediska legálního statusu (česká legislativa je, v oblasti cizineckého zákona zaměřená na jedince, nikoliv na rodinu, a přitom jedinou možnou formou soužití cizince s českým státním příslušníkem v ČR je manželství!), tak z hlediska jazykové bariéry.

Já a ti druzí, aneb výzkumník v terénu

V této kapitole se budu zabývat vlastní osobou a mým osobním vztahem k danému problému i zkoumaným osobám (Pierre Bourdieu and Loïc J.D. Wacquant, 1990).

Výběr tématu, stejně jako účelově vybraný vzorek, nebyly pro mne, jakožto výzkumníka, náhodné. Obě ženy jsou mými přítelkyněmi, se kterými jsem, do určité fáze svého života, sdílela podobný životní osud. Také já jsem počátkem 90. let odjela do Velké Británie, abych se naučila anglicky, a rovněž jsem zde navázala citový vztah s mužem, který byl, stejně jako já, v dané zemi cizincem. Na rozdíl od mých informátorek jsem však, po dlouhých úvahách, zvolila jinou životní strategii, a po čtyřech letech jsem se do České republiky vrátila bez otce dcery, která se mi zde, krátce na to, narodila. Hlavní motivací mého rozhodnutí byla vážná obava o možnou integraci mého přítele do českého prostředí, komplikovanou neznalostí jazyka, stejně jako nejistým materiálním zázemím a jeho pracovním uplatněním. S ohledem na nastávající mateřství jsem se obávala, že bych tuto složitou výchozí pozici nemohla svému příteli nijak významně usnadnit, a proto jsem, v přesvědčení o nejisté perspektivě našeho vztahu, raději volila rozchod a roli svobodné matky - samoživitelky.

Se zájmem jsem poté sledovala osudy mých dvou přítelkyň a jejich vztahů, jak během jejich pobytu v Londýně, tak posléze i po jejich příjezdu do České republiky. S jejich manžely jsem se rovněž poměrně dobře znala, ovšem příležitost hovořit s nimi v soukromí, bez přítomnosti třetí osoby o jejich životech, jsem měla až v roli výzkumníka.

V průběhu interview s informátory byly pro mne nečekané, až překvapivé dvě skutečnosti, které byly společné oběma párům. Na jedné straně to byla snaha obou žen, které jsou mými dlouholetými přítelkyněmi, a jejichž životní příběhy mi byly již před výzkumem poměrně dobře známy, vyprávět své příběhy zkratkovitě a bez emocí, zejména v těch fázích

rozhovoru, které se přímo dotýkaly jejich partnerských vztahů obecně, a ještě více pak vztahů manželských. Obě dvě ženy na témata, jež byla pro ně „citlivá“, buďto odpovídaly jen vyhýbavě, anebo na ně odmítaly odpovědět zcela. Přes veškerá ujištění o utajení jejich identit, dokud byl zapnutý diktafon, odpovídaly selektivně, avšak v přátelském rozhovoru po vypnutí diktafonu, byly už mnohem sdílnější, přestože i pak byla patrná jistá obezřetnost. Tento postoj byl dán vědomím možné konfrontace jejich výpovědí s výpověďmi jejich manželů, ne snad proto, že by chtěli vědomě lhát, ale byly si vědomy svých „subjektivně viděných pravd“ (Denzin 1989), jež mi byly jimi prezentovány, v rámci našich přátelských setkání, již po mnoho let, dávno před začátkem výzkumu, a které se ne vždy musely shodovat s pravdami jejich protějšků. Informace, získané v následném rozhovoru po uskutečněném interview, nebyly pak k výzkumným účelům relevantní, i když mnohdy dokreslovaly vyprávěnou skutečnost. S odstupem času, který od výzkumu uplynul, však stále pocítuji určitou změnu v chování, vyznačující se rezervovaností, obou přítelkyň vůči mně. Jedná se o druh odcizení, podobný situaci „domorodého“ výzkumníka, který má sice v daném terénu výhodu znalosti prostředí, jenž se však vlastním odstupem z daného společenství, dostává mimo její rámec. Různé faktory pak mohou přehlušit kulturní identitu člověka náležející k dané společnosti, čímž dochází k posunu z „insider status“ do „outsider status“ (Narayan, 1993).

Na straně druhé jejich manželé, které oba znám téměř od doby jejich seznámení s budoucími manželkami, avšak před výzkumem jsem s nimi nikdy nehovořila bez přítomnosti jejich manželek, a jejichž životní příběhy jsem znala jen velmi zevrubně, byli v interview mnohem otevřenější a ani v „intimnějším“ otázkách neprojevovali rezervovanost či ostych. Oba dva, na rozdíl od svých žen, mi své životy vyprávěli téměř s potěšením, jakoby se radovali ze skutečnosti, že se o jejich životy někdo zajímá. V případě Petera se takřka jednalo o druh psychoterapie – interview s ním byla zdaleka nejdelší a jejich vedení pro mne bylo velice obtížné, jelikož odpovědi na jednoduché otázky často zasazoval do obširných

kontextů, ve kterých se často sám ztrácel a nedal se navíc v hovoru přerušit, takže často trvalo mnoho minut, než se nám podařilo vrátit k původnímu tématu. Vzhledem k jeho naprosté neznalosti češtiny bylo nutné vedení interview s ním v angličtině. Chrisova znalost českého jazyka je natolik uspokojivá, že s ním bylo možné, s drobnými upřesněními, vézt interview v češtině. Také jeho výpověď se zdála velmi otevřená, přestože on poměrně důsledně odpovídal na kladené otázky a držel se vymezeného tématu.

Stěžejní problémy byly při realizaci výzkumu dva. V první řadě to bylo objasnění vlastního záměru potencionálním informátorům a jejich následná ochota výzkumu se zúčastnit, a na místě druhém to byl boj s pamětí informátorů, z hlediska časových souvislostí (Schütze , 1987). V případě prvním mi největší komplikace působila Karolína, která, aniž by přímo výzkum odmítla, dlouho sama oddalovala setkání za účelem uskutečnění interview, a navíc mne, během tohoto „vyčkávacího procesu“, opakovaně ujišťovala, že pokud ona svolí, pak stejně její manžel na tento „experiment nepřistoupí“! Navzdory jejím tvrzením však stačil krátký telefonický rozhovor s Chrisem, ve kterém jsem mu objasnila jak záměr, tak i způsob realizace výzkumu, k jeho okamžitému jednoznačnému souhlasu a následnému uskutečnění interview. Případ druhý se naopak týkal Petera a především pak Alice – oba měli tendenci časovat prožité skutečnosti s odchylkou několika let, Alice pak mnohokrát opakovaně datovala události (zejména ty, které se týkali společného života manželů) o celých 10 let zpět do minulosti (např. namísto rok 2002, uváděla rok 1992)!

Metoda a prameny

I. Volba metodologie

Výzkum byl veden metodou biografického interview, se čtyřmi informátory: Alice – Češka (38 let), její manžel Peter – Ir (43 let), Karolína – Češka (34 let) a její manžel Chris – Alžírčan (43 let), jež byla jedinými prameny výzkumu.

Při volbě metody jsem vycházela z teoretických a metodologických předpokladů, dle kterých jsou biografická interview, ve kterých informátor prostřednictvím příběhu vypráví o prožité životní zkušenosti, nejvhodnějším způsobem výzkumu, neboť pouze na základě celé biografie, lze interpretovat konkrétní převyprávěnou zkušenost (Fischer-Rosenthal, Rosenthal, 2001). Z hlediska strukturálního dělení se jednalo o nestrukturované interview (unstructured interview) (Bernard H. Russel, 2002). Koncept biografie, jako sociálního konstruktů, je proto i nejvhodnější metodou při výzkumu migrace, jelikož zahrnuje jak aspekt funkce biografie v moderní společnosti, tak i v migraci, jakožto sociálním procesem, a v neposlední řadě potom postihuje i vnitřní vztah mezi současným a budoucími perspektivami manželů. Právě v jejich rámci jsou pak biografie konstruovány a přijímány (Breckner, 1992).

Vyprávění určitého prožitku se zdá být vhodným prostředkem ke sdílení vlastních zkušeností – jejich výsledného stavu i procesu v němž byly utvořeny. Je prostředkem, který umožňuje, že jak naslouchající, tak i sám vypravěč, tyto zkušenosti lépe chápou. Na tomto základě se rodí společná „my-skutečnost“, která umožňuje počáteční souhlasnou koordinaci vypravěče a naslouchajícího, a kterou nelze oddělit od neustále probíhajícího interpretačního procesu. Na straně vypravěče i posluchače může dojít k oboustranně odlišnému pohledu a tím i k falzifikaci příběhu. Tak vzniká buďto vyprávění coby „lživý příběh“, anebo se naslouchajícímu nepodaří přijmout zkušenost vypravěče jako „skutečnou“, jelikož by mu

předávaná skutečnost narušila jeho vlastní svět (Fischer-Rosenthal, Rosenthal, 2001). Proto je vyprávěný příběh velice křehkou skutečností a bylo důležité velmi obezřetně sledovat interpretaci příběhů vypravěčů – informátorů, abych je mohla co nejdůvěryhodněji interpretovat.

II. Praktická realizace biografické metody – osobní zkušenost

Biografická interview jsem s jednotlivými informátory vedla, s ohledem na jejich časové možnosti, v průběhu více než jednoho roku (od dubna 2006 do května 2007), což se v důsledku ukázalo pro samotný výzkum velice prospěšné, neboť obě rodiny v tomto období procházely určitými vývojovými stádii, které jsem tím pádem měla možnost sledovat z různých úhlů jejich, mnohdy velmi rozdílných, pohledů. Výzkum byl tedy velice dynamický a v jeho průběhu tak docházelo k vývoji, jenž byl důsledkem plynoucího života aktérů, a tomu odpovídajícím změnám jejich postojů a rozhodování. Rozhovory jsem s informátory vedla odděleně, a to z několika závažných důvodů: jednak jsem se snažila získat pokud možno co nejvěrnější biografii každého informátora jeho vlastním subjektivním pohledem, a to včetně informací, které by možná nerad říkal (případně by je vůbec nezmínil) před svým partnerem, a jednak jsem se zaměřovala na vzájemné vztahy manželů, kde pouze oddělením páru bylo možno získat subjektivní a často velice ambivalentní pohledy na společně žitou skutečnost. Pro získání určitého „odstupu“, nutného k vyhodnocení výpovědí, stejně jako z hlediska etického, bylo samozřejmě nutné vzájemné utajení výpovědí informátorů. Při interview bylo rovněž důležité nenarušovat spontánní aktivitu informátora, který byl svými vzpomínkami směřován k rekonstrukci reality někdejšího zážitku, stejně jako ke způsobům, jimiž je zpracovával. Avšak na různých úrovních reality mohlo docházet k proměnám, z čehož by mohl vyplynout rozpor mezi individuální a kolektivní autobiografií informátora. Mým úkolem proto bylo, zvolit jednu z nich s ohledem na zaměření mého výzkumu. (Schütze Fritz, 1987).

III. Metody analýzy a interpretace

V analytické části jsem pracovala s interview, dle postupů biografické případové rekonstrukce (Fischer-Rosenthal/Rosenthal, 2001), která zdůrazňuje důležitost zkoumání odlišností vyprávění a života z hlediska jednoty aktuální řečové sebe prezentace (v sociálně-vědním interview), což znamená, že při rekonstrukci každého případu bylo nutné rozlišení mezi vyprávěným příběhem a prožitým životem – čili všechny kroky se musely opírat o dvě roviny, které spolu v průběhu vyhodnocování musely neustále korespondovat. K tomuto účelu sloužilo porovnávání strukturované biografie s vyprávěným příběhem.

Formulované závěry nelze považovat za definitivní, nýbrž vždy jen hypotetické, a to jednak vzhledem k postupnému doplňování materiálu a jeho různým textuálním ztvárněním, a jednak s ohledem na vývoj struktur v reálném průběhu dalšího života, neboli ačkoliv analytická rekonstrukce otevírá v rámci dané struktury konkrétní očekávání a možnosti, události mohou vždy nabrat jiný směr, takže se tato očekávání nutně nemusejí realizovat.

S každým informátorem jsem uskutečnila dvě interview, která jsem nahrávala na diktafon. Sám přepis interview vyžadoval maximální pozornost, zvláště pak v Peterově případě, kdy bylo třeba přepisovat anglicky mluvené interview, a následně jej přeložit do češtiny. Kromě samotných výpovědí jsem si, pomocí transkripčních znamének (viz poznámky), zapisovala pomlky v řeči, hezitační zvuky apod. Pak následovalo doplnění ručně psaných poznámek o neverbálních projevech, hlasové intonaci či hlasitosti atd., které mohly hrát významnou roli při analýze. Nakonec jsem opatřila všechna interview kódováním (otevřeným, axiálním a patern), které mi bylo užitečným vodítkem při orientaci v textu. Transkripce tak byla prvním krokem analýzy interview, jejíž pomocí jsem získaná data redukovala a organizovala.

Při vyhodnocování dat hrála stěžejní úlohu kvalita sesbíraného materiálu, která byla přímo závislá na ochotě informátorů odpovídat na mé otázky, stejně jako držet se vymezeného tématu, neodbíhat od něj, či naopak nezabíhat do přílišných detailů zejména v tématech, která přímo nesouvisela s výzkumem. Sebraná data jsou přitom základem pro jejich analýzu, takže právě proto bylo třeba s každým informátorem uskutečnit ještě druhé interview, které bylo vedeno cíleným kladením otázek, jejichž záměrem bylo jednak doplnit scházející informace, které z prvního interview buďto nevyplývaly, anebo byly „zamluveny“ informacemi jinými, a jednak doplnit příběh o časový úsek, který uplynul od interview číslo jedna.

Domnívám se, že každý případ je nutné považovat za jedinečný, takže míra jejich generalizace je velmi nízká. „Je třeba reálně analyzovat získaná data, s ohledem na jejich „kvalitativní hodnotu“, rozlišovat velmi pečlivě validitu získaných dat a na základě těchto zjištění vyhodnotit jejich „reliabilitu“ (Silverman, 2005).

Etická otázka

Při výzkumu bylo nezbytné zohlednit etické aspekty (Denzin,2005) . S ohledem na vzájemné přátelské vztahy (viz kap. Já a ti druzí) nebylo možné zachovat anonymitu zkoumaných osob, avšak jejich anonymita byla zajištěna pseudonymy. V souladu s platnou legislativou, jako je zákon na ochranu osobnosti a písemný souhlas informátora (viz poznámky), zůstanou nahrávky interview s jejich pravými jmény zachovány po dobu výzkumu v mém osobním archívu, aniž bych je poskytla dalším osobám. Po skončení výzkumu zajistím jejich likvidaci. S ohledem na výslovné přání informátorů, neposkytnu třetí osobě ani přepis kompletních interview, jejichž úryvky jsou publikované v rámci analýzy (viz kap. Životní příběhy), avšak samy o sobě nejsou součástí mé výzkumné zprávy.

Teoretický rámec výzkumu

Pojem gender jsem ve výzkumu chápala jako organizační princip v sociálních vztazích, který podmiňuje všechny aspekty lidské interakce, a to jak na osobní a domácí úrovni, tak i v lokální komunitě a v mezinárodních vztazích. Nahlížela jsem tedy na sociální chování a procesy v migraci přes vzájemnou interakci mužů, žen a jejich rodin.

V antropologii, stejně jako v jiných disciplínách, jsou migrační teorie formovány určitou epistemologií, která vyvolává řadu otázek. Až v letech 1980-90 se začalo s výzkumem míry genderově podloženého rozhodování k migraci. Některé studie se zabývají výzkumem zaměřeným na otázku jsou-li muži ovlivněni tím, že jsou zvýhodněni v uplatnění na trhu práce, mírou jejich kontroly žen v domácnosti, a stupněm zapojení mužů do práce v domácnosti. V teoriích neoklasických a push-pull demografickém modelu v 1970-80 byla migrace chápána jako vlastní rozhodnutí (Bayd and Gricco, 2002).

Gonzálezová dělí migraci na pět druhů (tzv. typologie dle Gonzálezové) – sezónní, dočasnou nesezónní, opakovanou, průběžnou a trvalou, k nimž později Gonzálezová ještě přidala migraci konfliktní, jež je motivována násilným konfliktem v zemi původu. Mnoho studií, které se zabývaly tématem návratu, prokázaly velký počet reemigrace mezi navrátilci. Přestože antropologové (Brettell, 2004) stále spoléhají na typologii k rozlišení migračních strategií, uvědomují si úskalí takového vnímání, jelikož často poskytuje velice statický a homogenní obrázek o tomto procesu, ovšem za cenu opomíjení rozdílných individuálních kontextů. Přesto však díky typologii bylo antropologické bádání naměřeno na základní vztah mezi vysílacími a přijímacími společnostmi, ať již v makro měřítku, zaměřeném na globální ekonomiku, či mikro měřítku sociálních sítí a citových vztahů, spojující domácnosti i jednotlivce s oběma oblastmi. Mnoho prací bylo vytvořeno v rámci bipolární tzv. push – pull teorie, kde proti sobě působí „push faktory“, jež přispívají k emigraci z jisté oblasti a „pull

faktory“, které hrají roli při rozhodování k imigraci do určité oblasti. Na základě této teorie pak byly vytvořeny modely vyznačující se touto dichotomií, která hraje významnou roli v motivaci při procesu rozhodování k migraci.

Antropologické výzkumy genderu v migraci se zaměřují na ženskou roli a zkušenost s migrací a na změny, objevující se v rodinných a rodových vzorech, jakožto důsledky migrace. Navzdory očekávání mnohé studie prokázaly, že ženy jsou méně náchylné k návratu do země původu, protože by byly připraveny o výhody, jež jim hostitelská země poskytla. Tyto výzkumy však byly zaměřeny převážně na migranty ve vyspělých zemích, pocházející z třetího světa. „Obecně lze říct, že výzkumy žen-migrantek je ohraničen vztahem domácí – veřejný, opozicí produkce – reprodukce, anebo problémem moci a autority, jež jsou ústředními tématy feministických teorií“ (Moore, 1988, 1994). Některé průzkumy dokázaly, že ženy-migrantky se ujímají vedoucí role v rodině či skupině tehdy, mají-li v dané hostitelské zemi proti mužům výhodnější postavení, lepší pracovní příležitosti, a tam, kde jsou zásahy státu prostřednictvím sociální politiky významné (Brettell, 2004).

Masová migrace se stala globálním fenoménem a dala tak vzniknout novým teoriím. Řada studií se věnuje třídění občanství dle kategorií jako např. status, ale i třeba právo, jež je migrantům přiznáváno, a které se v různých zemích liší. Antropologické bádání se zaměřilo na chápání transnacionalismu v kontextu rodových a síťových teorií (kinship and network theories), které vysvětlují migraci v závislosti na sociálních vazbách, jež jsou rozhodující v procesu volby hostitelské země (Schmitter Heisler, 2003).

Prolog

Životní příběhy aktérů obou zkoumaných manželských párů je třeba vidět na pozadí světových historicko-politických událostí, které byly nepřímou příčinou jejich uskutečnění, neboť nebyt jich, patrně by nemohlo dojít ke vzájemnému setkání dvojic, a tedy ani k událostem jemu následujícím.

Přenesme se proto tedy zpět v čase do druhé poloviny 80.let 20.st., kdy svět byl rozdělen na dva, velmi pozvolna se smiřující, avšak, po dlouhou řadu let předtím, nesmiřitelné tábory. Na světové scéně dominuje pozvolna se rozvíjející dialog dvou velmocí, jenže zatímco Gorbačov již několik let „rozněžňuje“ Spojené státy, a s nimi i celý kapitalistický svět, svojí slibnou „perestrojkou a glasností“, nomenklatura satelitních států Sovětského impéria s posledním dechem utužuje svoji neomezenou moc. Irsko se pomalu začíná sbírat na kolena, ačkoliv o své nadcházející pověsti „ekonomického tygra Evropy“ nemá zatím ani potuchy, a v Alžírsku se po volbách k moci dostávají zastánci „tradičních pořádků“.

Až přichází rok 1989 – železná opona, která 40 let rozdělovala Evropu, padá. V té době si postupně hledá své místo na Slunci, jménem Londýn, Ir Peter, a k odjezdu, za vidinou lepšího života, se vydává tamtéž Alžířan Chris. Koncem téhož roku se svobody konečně dostává i Československu. Zatímco devatenáctiletá Alice prožívá „sametovou revoluci“ s ochraptělým hlasem na Václavském náměstí v Praze, teprve patnáctiletá Karolína v Ostravě z donucení studuje střední průmyslovou školu elektrotechnickou. Obě se však začátkem 90.let chápou příležitosti, kterou měli naposled před dvaceti lety jejich rodiče, a vydávají se na „zkušenu“ (nikoliv do emigrace, bez možnosti návratu!) do světa. No, a kam jinam, než do Londýna!

1. Případ 1.: Alice a Peter

1.1.1 Alice – životní příběh

Alice se narodila v Mělníku roku 1970, jako druhé dítě – bratr Karel je o 3 roky starší. V jejích 2-3 letech věku se rodiče rozvedli. Záhy na to se matka podruhé provdala a spolu s dětmi se odstěhovala k manželovi do Prahy. V rodině s nevlastním otcem vyrůstala až do dospělosti, ovšem s vlastním otcem se pravidelně stýkala, avšak vztah s ním byl problematický „...pak si ještě pamatuju, že jsem se hodně dlouho bála svého otce, protože měl poněkud drsnější výchovné metody (2) a měla jsem s tím problémy až prakticky do dospělosti, ...bude to tak pět let, kdy jsem se toho zbavila. Až teď se mu v podstatě dokážu postavit a říct co chci a je mi jedno, jestli se mu to bude líbit nebo ne.“ (1/2/18-22). Naproti tomu vztah k nevlastnímu otci v dětství líčí jako jednoznačně pozitivní: „...V dětství jsem ho měla hodně ráda, ale neustále jsem řešila takovou tu klasickou otázku, kterou řeší asi všechny děti z rozvedených rodin...mě netrápilo, že mám dva otce, dokonce to mělo svoje výhody – Vánoce jsme slavili dvakrát, narozeniny jsme slavili dvakrát, akorád jsem řešila, kterého mám víc ráda.“ (1/3/17-21). Tento kladný vztah se však s pubertou změnil: „No, nicméně tahleta (idilka) skončila, když mi bylo takových 12,13, kdy se s ním nedalo moc mluvit# odmítal jakékoliv názory# , nebo# byl takovej,# takovej divněj...“ (1/3-4/25,1-2). Téměř ve stejné době se ještě více vyhroutil vzájemný vztah s vlastním otcem: „...tou jsme se taky nějak nevidali – tou dobou asi kolem 14,15 jsme se asi rok neviděli, protože jsme se nějak neshodli a nepohodli, pak ještě udeřila puberta a obě strany to těžce nesly @ a dlouho jsme to vydejchávali.“ (1/4/4-7)

Pokud jde o koníčky, ráda vzpomíná na pionýra, především pak na tábory: „Jinak tábory byly důležitý mezník pro mne, začala jsem jezdit nějak od 4.třídy a byla jsem nadšená. A ještě pak jsem byla vedoucí a zůstala jsem věrná až do nějakých 23,24 let...to jsem jezdila

každý rok, na letní i na zimní, a to se mi moc líbilo, musím říct...“(1/5/6-9). Kromě toho se nepříliš úspěšně pokoušela o nějaké různé sporty a řadu let zpívala v dětském sboru, ze kterého si zřetelně vybavuje především frustrace: „...a vypěstovala jsem si tam hrůzu ze sólového zpěvu. Sbormistr...byl pro mě nejenom autorita, ale i, i ...jak se tomu říká?...já jsem se ho bála, prostě...“(1/5/23-25).

Alice vystudovala střední ekonomickou školu, což nepovažuje za šťastnou volbu, jelikož, jak říká: „...a v podstatě to ve mně udusilo...tak nějak chuť se něco učit...“(1/6/22). Po maturitě vystřídala několik zaměstnání a absolvovala různé vzdělávací kurzy (průvodcovský, jazykové). Začátkem 90.let spolu s přítelem založili cestovní kancelář specializovanou na dětské tábory, kterou společně provozovali asi 2 roky. Ve stejné době navštěvovala intenzivní kurz angličtiny v jazykové škole, kde, po rozchodu s přítelem a ukončení spolupráce v podnikání, začala rovněž pracovat.

V létě roku 1994 Alice odjela s kamarádkou na prázdniny do Velké Británie a po několikátýdenním cestování se usadila v Londýně a začala pracovat nejprve v kavárně. Později v hudebním klubu Bottom line, kde potkala Petera, národností Ira, svého budoucího manžela, za něhož se provdala cca 1 a půl roku poté. „*Tím pádem já jsem zase začala dělat poněkud legálněji v Londýně a začala jsem zase kancelářskou práci, začala jsem dělat sekretářku, administrativní pracovníci, osobní asistentku a to jsem nějak takhle dělala během 4,5, let...a nejlepší bylo, když jsem se dostala na pozici () manažerky...“(1/12/10-14). Peter byl její druhá vážná známost: „...to byl můj druhý vážný vztah, ze kterého se pak vyklubal sňatek (2), což jsem neplánovala a byl to velký zlom v životě...“(1/13/15-16). Jako novomanželka se cítila šťastná, ale asi po 2 letech manželství, se jí v Londýně přestávalo líbit a chtěla se vrátit domů : „...Což jak se pak později ukázalo, to já k tomu dojdu později, byl první závažný problém našeho manželství, protože Peter se nechtěl přestěhovat a nějak neměl sílu, nebo chuť, nebo čas to říct.“ (1/14/4-6). Alice se domnívá, že před svatbou byli*

domluveni, m že se časem přestěhují do Prahy argumentuje dopisem, ve kterém žádal Peter Alicina otce o ruku a současně se zavázal, že se s ní přestěhuje do České republiky: „...a tenkrát i jako udával termín jako 2 roky, jo... (1/14/14-15). Přestože se Alice domnívá, že stěhování několik let plánovali, přiznává, že „...se nic pro to nedělalo“ (1/14/22). Oba studovali Open university, takže po skončení studií by se mohly přestěhovat. Začala pracovat na české ambasádě v Londýně a postupně na Petera stále intenzivněji naléhala – to bylo cca v roce 2000. „, No ale to jako nebyly ještě žádné spory...pak jsme o tom několikrát diskutovali, jak to bude s prací pro Petera a takový, a přitom jsem ho měla tenkrát asi víc poslouchat, nebo poslouchat to co neřikal, to co naznačoval, a že se toho prostě bál jako čert kříže, ale nikdy to neřekl...No a pak jsme měli, to byl zlomový okamžik, pak jsme měli takovou velkou, docela ošklivou hádku... (1/15/16-23). Po vyhocení situace došlo mezi manželi k usmíření a alternativa přesunu do České republiky začala nabývat konkrétní podobu: „...možná tou dobou se Peter cítil jakoby, nevím, provinile, jako (), ale prostě se mi snažil vyjít vstříc... (1/16/7-8). Stěhování se však pozdrželo o další rok, kvůli prodeji londýnského bytu, který se vlekl. V souvislosti se stěhováním se s Peterem domlouvali rovněž o úmyslu založit rodinu. V roce 2002 se jim podařilo prodat byt v Londýně, přestěhovali se do Prahy a odjeli na cestu po Jižní Americe. Po návratu do Prahy se nastěhovali do bytu, který předtím koupili a Alice záhy na to, sice plánovaně, avšak nečekaně brzy otěhotněla.

Peter nemohl v Praze nalézt zaměstnání, a proto si těhotná Alice začala přivydělávat překlady do angličtiny, přestože hlavním zdrojem příjmů jim byly peníze, které jim zbyly z prodeje bytu v Londýně. „...a snažila jsem se překládat hodně, i když jsem si tím moc nevydělávala, ale bylo to takové v té rodině převrácené, já těhotná a ještě jsem dělala od nevidím do nevidím...“ (1/17/15-17). Skutečnost, že „ujídají úspory“ a jediným výdělečným členem v rodině je těhotná žena, vnášela do vztahu napětí. „...ale přesto nebyl schopen nic udělat, nebo se mu to nedařilo, a hlavně se nějak nezvládl naučit česky, takže to měl o to těžší

(1) no vlastně to začalo nějak hupovat všechno a pak se narodila Zorka a Peter byl pořád bez práce.“(1/18/1-4). Ještě v šestinedělí začala Alice opět překládat a „Peter to nějak nezvládal...“ (1/18/8). Vánoce 2003 strávili všichni 3 v Irsku u Peterovi rodiny a Alice si tam uvědomila, vzájemné citové ochladnutí mezi manželi: „...že tam prostě nic není, že se to někde ztratilo cestou...“ (1/18/22). „...No vlastně celá rodina i Peter, jak byl s nima, tak se choval stejně jako oni, takže jsem ho najednou viděla jako někoho úplně jiného“ (2/2/7-8) „...bylo mi najednou jasné, že je stejnej jako oni, a že nám to klapat nebude“(2/2/12-13). V létě následujícího roku, po marném shánění zaměstnání v Praze se Peter rozhodl odjet hledat zaměstnání do Londýna. Do Prahy se za rodinou vracel téměř každý měsíc, ale práci se mu podařilo sehnat až začátkem roku 2005. Na jaře téhož roku odjela Alice se Zorkou do Londýna za Peterem na návštěvu a tam si Alice uvědomila, že takto nadále žít nechce: „...Čekala jsem, jaké to bude skvělé, ale ne...bylo to pro mne strašný zklamání...vůbec...prostě úplně cizí člověk...“(2/2-3/24-2). Tento zážitek považuje Alice za nejvíce přelomový v jejich vzájemném vztahu. „...hned jak jsme se vrátily, tak jsme se domluvili,# že se rozvedeme...“ (1/19/18-19). Návrh na rozchod ve skutečnosti přišel od Alice, která Peterovi své rozhodnutí sdělila e-mailem po návratu do Prahu. „Jeden z důvodů byl ten, že jsem si říkala, že Peter už má práci, že je v pohodě, takže, že jo, nechtěla jsem mu to říct, že s ním nebudu, když ještě hledal práci a když je takovej hotovej...“(1/20/4-7). Zhruba po roce vzájemného osočování, plného emocí, se domluvy mezi manželi stávaly konstruktivnější a Alice s Peterem začali vážně rozvažovat nejschůdnější cestu rozvodu a shodli se na rozvodu dohodou. Ovšem při každé návštěvě Petera v Praze se znovu domluvili o dohodě příští, pouze se napevno rozhodli na rozvodu v České republice.

Na jaře roku 2006 Alice absolvovala kurz TOEFL zakončený zkouškou, která byla nutným předpokladem její budoucí kariéry učitelky angličtiny, již se začala naplno věnovat po skončení mateřské dovolené a nástupu dcery do mateřské školy, tedy na podzim téhož roku.

Vztah Zorky k otci považuje za kladný a domnívá se, že jelikož tatínek odjel v době, kdy byla ještě příliš malá, ani se jí příliš nestýská, protože na něj není zvyklá. Z tohoto důvodu je přesvědčená, že bylo pro Zoru vlastně lepší, že s nimi Peter přestal žít v tak útlém dětsví. Vzájemný vztah Petera se Zorkou považuje za přínosný pro oba, navzdory jazykové bariéře – Peter velmi málo češtině rozumí a mluvit neumí vůbec, zatímco Zorka údajně rozumí částečně anglicky, ale mluvit odmítá. Alice však věří, že se časem tento problém oběma podaří překonat, tím jak Zorka poroste a osvojí si angličtinu na odpovídající úrovni.

V březnu roku 2007 si Peter našel práci u nadnárodní společnosti v jejím pražském centru a přestěhoval se do Prahy. Na jedné straně si Alice myslí, že pro dceru je toto řešení užitečné, na straně druhé však Peterovi vyčítá, že se s dcerou nevidá dostatečně často, přestože bydlí 5 minut chůze od jejich společného domova. Rovněž nesouhlasí s jeho způsobem výchovy a nepovažuje Petera za zodpovědného a schopného udržovat s dcerou běžný denní režim.

V průběhu roku 2006 si Alice a později i Peter našli nové životní partnery. Přítel Alice žije s ní a Zorou ve společné domácnosti v bytě, kde je Peter spolumajitelem. Vzhledem k finanční situaci obou se nejeví reálnou možnost majetkové vyrovnání formou vyplacení ideální poloviny bytu. *„Naposled jsme se rozhodli rozdělit ho (byt) na třetiny: já, Zorka a Peter, s tím, že Zorce uzavřeme smlouvu o smlouvě budoucí, s tím, že až jí bude 18, tak ta moje polovina bytu přejde na ní. S tím, že Petera vyplatím třetinou, na kterou si vezmu hypotéku“ (2/6/9-13)...* *No to už zase neplatí...přišel s tím, že byt na poloviny a Zorka má u něj stejné právo jako u mne, čemuž nevěřím, protože nevím, jestli tady bude pracovat a jak to vůbec s těma penězma bude.“ (2/6/18-21).* Proto se dohoda mezi manželi jeví v nedohlednu: *„Nevěřím, že jí chce ošidit, ale co když nebude mít z čeho žít? A kromě toho na to já fakt nemám. Z půlky ho nikdy nemůžu vyplatit...“ (2/6/21-23).*

V souvislosti s rozvodem, je jednoznačným a zjevně doposud neřešitelným jádrem sporu byt, a přestože se Alice domnívá, že, i s ohledem na nový vztah, by bylo záhodno rozchod s manželem legalizovat, nevyvíjí v tomto směru žádnou aktivitu, vyjma opakovaných dohadů o bytě. Kromě toho má dojem, že přestože jejich vzájemná komunikace i přes různé neshody, již pozbyla na emocích, existuje z Peterovi strany určitý záměr: „...už to není tak náročný...Jen teda Peter mi dělá občas naschvály, ale on si zřejmě myslí, že mu naschvály dělám já“(2/7/14-15).

V jistém smyslu se Alice vžila do role již několik let rozvedené ženy, žije s novým partnerem, kterého dcera oslovuje jménem a je pro ni zcela normální, že tatínek žije jinde, zatímco Zbyněk – kamarád – bydlí u nich. Alice se domnívá, že fungují jako normální rodina. Jediným problémem se jeví byt, který brání v legalizaci nového způsobu života.

1.1.2 Peter – životní příběh

Peter se narodil v nevelké vesnici (cca 1000 obyvatel) na západním pobřeží Irska v roce 1964, jako druhé nejstarší dítě z osmi (6 chlapců a 2 dívky). Jeho otec byl podnikatel, matka byla v domácnosti. Rodina je katolická, avšak na irské poměry nikterak rigidní. Peter sám připisuje množství dětí v rodině nedostupnosti antikoncepce, jež byla v Irsku ilegální, stejně jako jistou připomínku „starých“ časů, neboť velikost jeho rodiny byla na svou dobu v Irsku nadprůměrná. Spolu s bratry navíc nevyklučují možnost, že až několik dalších sourozenců mohlo po narození zemřít.

Otec vlastnil hudební sál, kde pořádal koncerty populárních skupin, ve kterém byly děti nuceny, od útlého dětství, vypomáhat: „*Jako děti jsme nedostávali skoro žádné kapesné – dneska si z toho děláme legraci @, ale vypadá to, že si táta nadělal tolik dětí, aby mu mohly zadarmo otročit*“ (1/4/6-7). Děti vedl otec nejen k práci, ale držel je i velmi zkrátka a neměl daleko ani k tělesným trestům. Mezi nejstaršími syny panovala silná rivalita, která byla do jisté míry podporována nerovným přístupem rodičů vůči nim: „*Damian se narodil nedonošený, takže byl v inkubátoru a máma si myslí, že mu celý život chybí to první objetí. Proto si taky myslíme, že právě on mohl mít dvojče, jakoby mu polovina osobnosti scházela. No, ale asi proto, že byl tak neduživý, byli na něj rodiče opatrnější*“ (1/5/13-17).

Po základní škole Peter vystudoval protestantskou college a ještě během studia se odstěhoval z otcova domu do rodinného hotelu. Spolu s bratry, byl pak otcem pověřen vedením dalšího z otcových podniků restauračního typu. Když v 18. letech dostudoval, začal pracovat na nově postaveném místním letišti, o jehož existenci se významně zasloužil Peterův otec. Poté se nějakou dobu pokoušel s kamarádem o vlastní podnikání – sbírali mořské řasy, které prodávali jisté kosmetické firmě, která je však záhy podvedla, takže jejich podnik zkrachoval.

V roce 1986 odjel Peter do Londýna s úmyslem nechat se najmout do RAF jako dispečer: „*Jenže Britové požadovali, abych si změnil občanství a to se mi nechtělo. Je to sice jenom pas, ale přece jenom, člověk má nějakou národní hrdost, ne?*“ (1/10/16-17). A tak přijal nabídku dublinské firmy, která v Německu obchodovala s jednotkami americké armády. Podivné praktiky firmy, stejně jako podivínští nadřízení jej nakonec přiměli k útěku domů, kde ho otec uvítal slovy: „*Nemůžeš se vracet domů vždycky, když se dostaneš do průseru!*“ (1/11/4-5) a poradil mu odjet na Maltu za bratrem Damianem, který tam pracoval v tzv. „time share“. Peter tedy odjel za bratrem a pracoval krátce společně s ním u jedné firmy, avšak zakrátko dostali oba výpověď. „*Domů jsem jet nemohl, otec mě tam nechtěl, tak jsem začal dělat pro jinou společnost...ale byl jsem v totální depresi, neměl jsem peníze a vážně přemýšlel o sebevraždě...*“ (1/11/17-19)... „*Několikrát. Vzal jsem si nějaké prášky, ale asi ne dost...*“ (1/11/23). Zatímco bratr odjel domů, Peter získal místo u firmy zpět. „*Ale i pak ty depresivní stavy přetrvávaly...uprostřed dne jsem se zčista jasná rozbřečel...to asi to Německo a pak i ta Malta na to měly vliv...Ale asi nejvíc mě deprimoval ten otcův nezájem, takže tím, že mi zakázal jezdit domů, nevěděl jsem kam jít.*“ (1/12/5-9). Navzdory tomu si Peter nakonec vypůjčil peníze na cestu a odjel zpět do Irska, odkud se záhy vydal do Londýna, kde začal pracovat nejprve v pubu a posléze, již jako manažer, v hudebním klubu Bottom Line.

Právě v tomto zaměstnání se setkal se svojí budoucí ženou Alicí, která zde začala začátkem roku 1995 pracovat za barem. Začali spolu nezávazně chodit a krátce na to: „*Ona nějak odjela na dovolenou do Španělska, a aby nemusela platit za nájem toho pokoje, kde v Actonu bydlela, nechala si u mne věci. A když se vrátila, šla ke mně bydlet. Já si tenkrát nebyl moc jistý, jestli se chci takhle zavazovat, a taky jsem jí to říkal, než jsem odjel na dovolenou do Irska. No, ale pak jsem se vrátil a ona už tam zůstala.*“ (1/14/2-7). V té době koupil Peter na hypotéku byt, který pronajímal, takže spolu bydleli v jedné pronajaté místnosti

bez oken (spolu s nimi zde pobýval i pes – malý kříženec, který dodnes žije s Alicí), kde se o kuchyň a příslušenství dělili s několika dalšími nájemníky, v přízemí stejného domu, kde Peter vlastnil byt. Když začátkem roku 1996 dostal výpověď z Bottom Line, přestěhovali se s Alicí do jiné části Londýna, kde byl Peter spoluvlastníkem pubu, ve kterém začali oba pracovat. V té době se s Alicí dohodli na svatbě, kterou Alice odjela do Prahy zorganizovat. „*Musím se přiznat, že jsem Ali lhal, protože jsem si chtěl nechat otevřená zadní vrátka, tak jsem jí řekl, že jsem formálně ženatý.*“ (1/14/24-25). Alice tedy v pražském kostele u sv. Ignáce organizovala svatbu s tím, že se budoucí manžel musí do svatby stihnout rozvést s jistou kamarádkou z bývalé Jugoslávie, které chtěl tímto způsobem zajistit legální pobyt v VB. O své lži Alici informoval až po jejím návratu z Prahy. Tehdy také na výslovnou žádost Alice požádal písemně o ruku jejího otce, ve které se zavázal, že se po několika letech odstěhuje s Alicí do Prahy. „*...já znal Prahu z jediné návštěvy, vlastně jako turista (1/16/9-10)...takže se mi Praha jevila jako velice romantické a příjemné město (1/16/12-13)...Jenže ona (Alice) vždycky plánovala, že se jednoho dne přestěhujeme, to já nic neplánoval!*“ (1/16/15-16). Svatbu měli v dubnu téhož roku (1996).

Po svatbě Peter pracoval v dalším hudebním baru, kde s ním po nějakou dobu pracovala i Alice. Hospodařili samostatně, Peter splácel hypotéku na byt z vlastního příjmu, Alice mu příležitostně vypomohla, pokud bylo třeba. V té době Peter studoval kurzy na tzv. Open university obor ekonomie a informační technologie (Alice studovala jiný obor), studia však ani jeden z nich nedokončili: „*Ali vůbec ne a já jen na střední úrovni s diplomem.*“ (1/17/13). Přesto se mu po výpovědi z klubu podařilo nalézt zaměstnání na pozici IT u logistické firmy, kde pak pracoval cca 3 roky. V té době se nastěhovali do Paulova bytu: „*...Ali už měla přiznaný dlouhodobý pobyt, říkal jsem jí, že by si konečně měla najít nějaké perspektivní zaměstnání. To ji překvapilo a reagovala dost nepochopitelně...řekla doslova: „Ale já myslela, že bych konečně začala řádně studovat a pracovat budeš*

ty!““(1/17/14-18)... „Ona ne že by byla líná, ale zřejmě plánovala stát se profesionálním studentem@“ (1/17/20-21).

Na základě plánování své ženy se Peter začal pokoušet o prodej londýnského bytu s výhledem přestěhování do Prahy, čemuž ještě měla předcházet několikaměsíční dovolená v Jižní Americe, rovněž naplánovaná Alicí. Asi po roce se jim podařilo koupit na půjčku byt v Praze, který ihned pronajali, záhy na to prodat londýnský byt, jehož výtěžek pokryl nejen půjčku na byt v Praze, ale i cestu do zámoří, a ještě zbyly nějaké úspory „do začátku“ pro nový život v České republice, kam se před odjezdem na cesty dočasně (asi na 3 měsíce) nastěhovali do bytu 1+1 k Alicině matce. „To Ali všechno plánovala a na nic se mě moc neptala. Nechci se vymlouvat...vzpomínám si, že jsme měli takové dvě, poměrně velké hádky kvůli tomu (2), v obou hrál roli alkohol...My jsme oba dost paličatí a neumíme ustupovat... Nejsem sice z těch, kteří útočí, ale když do mě strkala, pamatuji se, že jsem ji odstrčil na gauč a ...praštil jsem jí (1)...“ (1/18/19-23)... „A pak jsme měli další velkou hádku, opravdu velkou! (1/19/9)... „Asi tak po roce. No bylo vážně hodně křiku a zloby a ...já ji praštil znovu!“ (1/19/12-13). „Pamatuji si, že v té době ten vztah mezi námi byl dost chladný, ona přitom plánovala tu cestu do Jižní Ameriky a stěhování do Čech, až jsem to jednou nevydržel a rovnou jí řekl, že nechci ani jedno ani druhé, a tak to vypuklo. Když jsem o tom později přemýšlel, myslím, že mě musela šíleně vytočit a to, že jsem ji udeřil, bylo ve snaze, abych ji umlčel...Tak jsme tedy jeli...a upřímně řečeno se mi tam vůbec nelíbilo, protože jsem si připadal jako zbohatlík, který se přijel kochat pohledem na chudobu!“ (1/19/15-21). „Až pak, myslím, že to bylo někde v Ecuadoru na pláži jsme se pohádali a ona mi řekla, že jestli se mi tam nelíbí, je to moje věc, ona že tam zůstává a já můžu jet domů! @ Domů? Vždyť já neměl domov...byt v Londýně jsme prodali a to jsem měl jet k její matce do Čech a bez ní?“ (1/20/3-7). Pobyt v zahraničí se protáhl z plánovaných dvou měsíců na téměř půl roku, čímž se rovněž původně předpokládané náklady na něj úměrně tomu navýšily na dvojnásobek.

Po návratu do Prahy (koncem jara 2002) se nastěhovali do vlastního bytu, Alice krátce na to otěhotněla, avšak Peterovi se nedařilo nalézt zaměstnání. Výdaje na živobytí tedy hradili z peněz zbylých z prodeje londýnského bytu. „...do toho všeho bylo šíleně moc běhání kolem papírů, pobytu a tak. Bylo docela vtipné, že jsme si mysleli, že má Ali dost známostí z ambasády...“ (1/24/8-10)... „oni to byli spíš úředníci, než politici...velké huby, kteří naslibovali a pak nehnuli prstem! A Česká republika to rozhodně cizincům nezjednodušuje, dokonce ani dnes to cizinec nemá snadné!“ (1/24/13-15)... „Bylo to opravdu obtížné, ale prošel jsem si tím pro svoji ženu.“ (1/24/17). O svém možném pracovním zařazení měl Peter vyhraněnou představu: „Jedině v oboru IT, protože Ali nechtěla, abych měl co do činění s restaurací nebo hospodou.“ (1/25/23-24).

Ačkoliv Peter založení rodiny neplánoval: „Ali chtěla miminko, což bylo v jejím věku pochopitelné a stává se to asi všem ženám (1/26/8-9)... Já jsem nikdy po dítěti netoužil.“ (1/26/11), narození dcery Zory na svátek sv.Patrika v 17.03 hod. považuje za jeden z nejšťastnějších okamžiků svého života: „...byl jsem nejpyšnější otec na světě“ (1/26/14)... „Já jsem měl vždycky děti rád, jen jsem nechtěl vlastní, ale narození Zorky mi naprosto změnilo život!“ (1/26/18-19). Byl přítomen dceřina narození. „...po porodu jsem šel domů“ (1/27/15)... „Kudy jsem šel a jak jsem se tam dostal si vůbec nepamatuju. Byl jsem vážně neskutečně šťastný! Asi nejvíc v životě...“ (1/26/19-21).

Na straně druhé však Peter v narození dcery nalézá zásadní předěl ve vzájemném vztahu manželů: „Pak když Zorka přijela domů, Ali se zbláznila @...“ (2/1/3)... „...všechno bylo jinak...i pro psa to bylo jiné – sedm let se všechno točilo kolem něj, takže začal žárlit a neustále jsme ho museli hlídat...(2/1/6-8)... „připadal jsem si tam úplně zbytečný, všechno se točilo kolem miminka a já jako bych tam ani nebyl. (2/1/12-13). Ačkoliv Peter přiznává, že na dceru a jí věnovanou pozornost žárlil, domnívá se, že smíření s novou situací komplikovala jeho nezaměstnanost, a z ní vyplývající pocity vlastní zbytečnosti a neschopnosti. Tuto

skutečnost ještě umocňovala pracovní aktivita Alice – překládat do angličtiny začala již v těhotenství a pokračovala v tom krátce po porodu, a ačkoliv její výdělek byl v rodinném rozpočtu nepodstatný (rodina stále žila z úspor), svojí pracovní činností jej ještě více zahanbovala: „...prostě jsem čím dál hlouběji propadal do depresí z nezaměstnanosti, neschopnosti uživit rodinu...“ (2/2/18-19). A přitom od Alice postrádal jakýkoliv náznak pochopení a opory: „...to bylo jen: „sežeň si práci, dělej něco, třeba v Tesco, aspoň se naučíš česky!““ (2/2/21-22)... „...když jsem se něco pokoušel naučit, tak říkala, že mám tak šílenou výslovnost, že se mnou česky mluvit nemůže, nikdy!“ (2/3/2-3). Při hledání zaměstnání se Peter zaměřil na vyhledávání „užitečných kontaktů“ na podnikových večírcích různých firem, kde však žádné obchodní styky nenavázal, zato však jeho noční návraty vyostřovaly konflikty mezi ním a Alicí. Proto se v roce 2004 rozhodl odjet do Londýna za mladším bratrem Dominikem a hledat si zaměstnání tam. Alici své rozhodnutí oznámil jako danou věc, aniž by s ní o tom diskutoval – šlo o jeho vlastní rozhodnutí, ke kterému dospěl po dlouhých úvahách v depresi: „...to se tak během toho roku postupně vyvíjelo...byla v tom zodpovědnost...“ (2/3/24-25)... „Neměl jsem práci, nedokázal jsem se postarat o rodinu...neměl jsem budoucnost...bylo to fakt špatné...(pláč)...“ (2/4/2-3). Jeho úmyslem nebyla rozluka, nýbrž jedinou motivací k odjezdu bylo zaměstnání, jež se mu jevilo snadnější získat v Londýně než v Praze: „...přemýšlel jsem i o tom, že kdybych našel dobrou práci, mohly by holky přijet za mnou!“ (2/4/12-13). Avšak ani v Londýně se mu nedařilo trvalé, perspektivní a lukrativní zaměstnání najít, takže byl závislý na bratrovi, což jistě ke zlepšení jeho depresí nepřispívalo. Situace se poněkud změnila, když zaměstnání našel začátkem roku 2005, ale nebyl v něm šťastný, takže po 3 měsících odešel. V té době jej v Londýně navštívila Alice s dcerou. Ještě s přáteli podnikli společný výlet k moři, kde se Peter necítil zdravotně ani psychicky v pořádku – měl chřipku a depresi, na což Alice reagovala zjevně podrážděně. Po návratu do Prahy mu prostřednictvím e-mailu sdělila svůj úmysl dát se rozvést. Jako důvod uvedla, že:

„...jsem se k ní nechoval jako k ženě.“ (2/6/3). Přestože ze strany Alice již v minulosti podobné návrhy na rozvod v hádkách slýchal, tentokrát se její rozhodnutí zdálo definitivní a jemu trvalo několik dní, aby se s ním vyrovnal: „...přemýšlel jsem, jak odpovědět, i když jsem byl stále rozčilený.“(2/6/17)... „Ano, jsem tak trochu uplakánek, jsem hodně emocionální člověk. Ali naproti tomu vyžaduje silného muže, jako je její otec.“(2/6/20-21)... „...potřebuje někoho, kdo jí bude oporou, a tím jsem já nebyl. Ona ale věci nepromýšlí dopředu, když jsem měl peníze, stačil jsem jí, když peníze došly, nebyl jsem dobrý v ničem a k ničemu!“ (2/7/1-4).

V Londýně střídavě pracoval i nepracoval, a do Prahy pravidelně posílal peníze, dle momentálních možností. Přijížděl každé cca 2 měsíce, ale: „... pořád jsem byl nešťastný a moc se mi stýskalo.“ (2/8/8-9). Přesto se nepokoušel na Alici naléhat, aby své rozhodnutí přehodnotila. S novou skutečností se Peter opravdu smířil až koncem roku 2006, kdy si našel novou anglickou přítelkyni. Během pobytu v Londýně se Peter nevzdával možnosti nalézt zaměstnání v Praze, aby mohl žít v blízkosti dcery Zory a pravidelně se s ní vídat.

To se mu podařilo a on se v březnu roku 2007 přestěhoval do Prahy. Ubytoval se v podnájmu u kamarádky v bytě vzdáleném 5 minut chůze od společného bytu manželů, kde Alice bydlí s dcerou a novým partnerem. Práce u nadnárodní společnosti mu poskytuje uspokojivý výdělek, avšak je mimořádně časově náročná, takže se Zorkou se může vídat jen o víkendech. Peter si uvědomuje, že se Zorka u něj v bytě necítí „doma“, stejně jako vlastní nedůslednost v její výchově: „Když je se mnou, tak chodí pozdě spát, takže je víc unavená a tím i protivná.“ (2/10/24-25). V zaměstnání mu prodloužili zkušební dobu, takže se obává, že o práci opět přijde. Kdyby se tak stalo, má v úmyslu hledat další uplatnění v Praze, přestože tato myšlenka se nelíbí jeho partnerce: „... ale já se nutit nenechám, to se s ní radši rozejdu. Pořád mi vyčítá, že jsem jí neřekl o svých plánech vrátet se do Prahy, nediskutoval jsem s ní o tom...“(2/11/16-18).

Problémem ve vzájemném vztahů manželů a důvod k oddalování podání žádosti o rozvod je jejich společný byt: „...*podle selského rozumu by ten byt v Praze měl být můj, protože jsme ho koupili za peníze získané z prodeje mého londýnského bytu...*“ (2/12/5-6)... „*Ali se různě pokouší o nějaké dělení, jakože já dostanu menší a ona větší část.*“ (2/12/8-9). Vzhledem k tomu, že Peter nemá žádné vlastní bydlení, a podnájem jej stojí nemalou část platu, je připraven se s Alicí domlouvat na možnosti společného bydlení v jejich bytě, než od ní požadovat finanční vyrovnání. Naproti tomu představy Alice se od Peterových diametrálně liší: „*Ali dokonce chtěla byt pro sebe, jako náhradu za výživné, které bych jí pak neplatil, ale to jsem odmítl.*“ (2/13/19-20). Takže domluva se v tomto ohledu ocitá na mrtvém bodě – žádost o rozvod Peter podávat neplánuje a Alice tak doposud neučinila.

1.2 Případ 1.: Alice a Peter – interpretace, výsledek výzkumu

Alice vyrůstala v Československu, v období reálného socialismu, v rodině s vlastní matkou, bratrem a nevlastním otcem, ke kterému měla vcelku vřelý vztah. Rozvod rodičů si z důvodů velice útlého dětství nevzpomíná, ovšem zřetelně si vybavuje nevybíravé, až kruté výchovné prostředky svého silně patriarchálního otce, které byly příčinou jejího strachu z něj. Vztahy k otcům, v průběhu života proměnlivé, ve svém vyprávění několikrát zdůrazňuje a srovnává, do značné míry uvážlivě, zatímco vztah k matce zmiňuje jen okrajově a bez zjevných emocí.

V období dětství přikládá velký význam „pionýru“, kamarádství a partě, ale mnohaleté zpívání v dětském sboru se jí vybavuje v podobě autoritativního despotického sbormistra. Období dospívání spojuje se studiem na střední ekonomické škole, které v ní nevyvolalo výrazné studijní ambice, ale ani speciální kariérní vyhraněnost, přestože ve výčtu svých zaměstnání s oblibou zdůrazňuje stoupající význam svého pracovního zařazení – ministerstvo kultury je vrcholem pyramidy. Období raného mládí spojuje se svým prvním milostným vztahem a společnou podnikatelskou činností v porevolučním období začátkem 90.let. Rozchod s přítelem znamenal zjevně přelom v jejím životě, ačkoliv jej ve svém příběhu líčí spíše v souvislosti společného podnikání. Rozchod s ním spolu s rozpadem rodinného zázemí, v důsledku rozvodu matky a jejího odchodu od rodiny ke třetímu manželovi, byly zřejmě impulzem k odjezdu na dovolenou do Velké Británie, kam ovšem již odjížděla s úmyslem dlouhodobějšího pobytu.

Peter se narodil na chudém irském venkově, kde byl jeho podnikavý otec uznávanou autoritou a to nejen na veřejnosti, ale i ve vlastní nadprůměrně velké rodině. Od velmi raného mládí byl Peter nucen tvrdě pracovat v otcových podnicích, mezi nimiž dominoval hudební klub, aniž by byl za svojí činnost odměňován. Otec je opakovaně líčen jako výrazně

despotická a citově velice chladná osoba, zatímco o matce se Peter zmiňuje pouze jednou v souvislosti s možnými zamřelými sourozenci, o kterých se doposud mezi dětmi spekuluje, avšak bez zjevných důkazů. Mezi sourozenci má Peter nejvyhraněnější vztah s nejstarším bratrem Damianem, který vykazuje podobné charakterové vlastnosti jako jejich otec. Vzájemný vztah s otcem patrně výrazně determinoval Peterovu velice emotivní osobnost s výraznými sklony k depresi. Při výběru střední školy Peter poprvé otci vzdoroval, aby mohl studovat jinde než jeho bratři. Přestože po studiu již nepracoval pro svého otce, své první zaměstnání získal díky otcovu vlivu. Jeho další pracovní činnost se již odehrávala v zahraničí – Německo, Malta, Anglie. Snadno postřehnutelným se zdá fakt, že snad ze žádného zaměstnání Peter neodešel na vlastní žádost, nýbrž vždy dostal výpověď, což v něm vyvolává pocity křivdy, jež bývají, obzvláště ve spojení s otcovým opovržlivým a odmítavým postojem, spouštěcím mechanismem jeho depresivních stavů. Naopak v líčení vlastního, ačkoliv neúspěšného, podnikání, či pracovního zařazení ve vedoucí funkci je zřetelný pocit hrdoosti a zadostiučinění.

Peter se s Alicí setkává ve svém životně úspěšném období – zastává manažerskou funkci v hudebním klubu, stal se spolujatelem pubu a koupil si vlastní byt. Ve svých více než třiceti letech je konečně samostatným, úspěšným a respektovaným mužem. Alice je mladá, nemajetná, nezávislá studentka, která si prací za barem vydělává na základní živobytí, nemá konkrétní životní plány ani ambice. Peter, jako její vedoucí, naplňuje její představu obdivuhodného, spolehlivého muže a Alice se stává korunkou vrcholně úspěšného období Peterova života. Po několikaměsíčním společném soužití ve fázi vrcholné zamilovanosti přichází na přetřes svatba, jejíž představa v Peterovi probouzí pocit nedůvěry – Alici končí turistická víza a nelegální práce barmanky ji neuspokojuje. Ostražitost jej přiměje ke lži o doposud přetrvávajícím, přestože toliko „papírovém“ manželství. Peterovo přiznání na rozhodnutí Alice nic nemění a Peter v zahanbení přistupuje na závazek přesunu do České

republiky v písemné žádosti o ruku Alice, kterou posílá jejímu otci. Ani ne po roční známosti se koná svatba v pražském kostele sv. Ignáce nevěřící a dokonce nepokřtěné Alice a vlažného, nepraktikujícího katolíka Petera, po které následuje týdenní svatební cesta v České republice.

Po návratu do Londýna žije mladý manželský pár podobným životem jako před svatbou, pouze s tím rozdílem, že Alice má možnost legálního pracovního uplatnění, takže přestává pracovat za barem a nastupuje kariéru administrativní síly, jejímž vrcholem je práce na ambasádě České republiky v Londýně. Oba studují korespondenční kurzy Open university, starají se o nepříliš přátelského křížence Jacka Russela a spolu s ním se stěhují do Peterova bytu. Peter nachází uplatnění ve svém vysněném oboru jako IT specialista. Po několika letech začíná Alice pociťovat stesk po domově a životní nespokojenost, takže na Petera naléhá, aby se přestěhovali do Prahy s důraznou upomínkou na slib otci. Po druhé ostré hádce mezi manžely, která byla opětovně završena fyzickým napadením Alice, je Peter svolný s prodejem londýnského bytu a přestěhováním do Prahy. S vyhlídkou zisku z prodeje bytu plánuje Alice cestovatelskou výpravu do Jižní Ameriky, ke které Peter, přes vlastní nesouhlas, rovněž svoluje. Téměř po roce od prvotního plánu se akce realizuje – koupě bytu v Praze, prodej bytu v Londýně, stěhování do Prahy, odjezd do Jižní Ameriky a téměř půlroční cestování.

Po návratu do Prahy se manželé stěhují do vlastního bytu a překvapivě brzy se Alici plní přání – otěhotní. Peter se pokouší sehnat zaměstnání v oblasti IT, ale nedaří se mu to. Naproti tomu Alice získává práci jako překladatelka ještě v těhotenství, ve které pokračuje záhy po narození dcery Zory, jejíž příchod na svět způsobil revoluci v rodině. Alice je šťastnou matkou, zatímco nezaměstnaný Peter se cítí odstrčený a utápí se v depresích. Vztah mezi manžely citelně chladne, což si Alice uvědomuje při návštěvě u Peterovi rodiny v Irsku. Petera však, ještě více než odcizení Alice a jeho vlastní osamělost, sužuje finanční situace rodiny, neboť zbylé peníze z prodeje londýnského bytu docházejí, a pocity vlastního selhání. Řešení Peter nachází v rozhodnutí odjet zpět do Londýna, kde doufá najít zaměstnání a

naplnit tak roli živitele rodiny. Ani tam se mu však zpočátku nedaří a on je odkázán na pomoc a podporu mladšího bratra. Alice i Zora si mezi tím v Praze postupně zvykají na život ve dvou zpestřený občasnými návštěvami Petera v Praze. Po půlročním pobytu v Londýně konečně Peter získává zaměstnání, zatímco Alice pochybuje o možnosti dalšího společného soužití. Nenaplněná romantická představa návštěvy u Petera v Londýně ji utvrzuje v pocitu definitivního vychladnutí citového vztahu mezi ní a Peterem. Bezprostředně po návratu do Prahy písemně sděluje Peterovi své rozhodnutí – rozchod. Petera toto sdělení zastihuje nepřipraveného, a po několik dní není schopen na něj reagovat. Následná komunikace mezi manžely, ať písemná, telefonická či tváří v tvář, je mnoho dalších měsíců velice emotivní, nevstřícná a nepřátelská. Jablkem sváru postupně přestávají být zraněné city a na jejich místo nastupuje byt, jehož jsou manželé spoluvlastníky.

Alice po krátkém čase nachází nového partnera, zatímco Peter se jen velmi pomalu smiřuje s rozchodem. Posléze však i on nachází novou partnerku, kterou ale záhy zanechává v Londýně, a odjíždí do Prahy, kde získal zaměstnání, aby mohl trávit více času se svojí dcerou. Vztah mezi Peterem a Alicí pozbývá postupně na dramatičnosti, avšak společná domluva o majetkovém vyrovnání, jež je nezbytnou podmínkou rozvodu, se nedaří realizovat. Peter nemá vlastní bydlení a Alice nemá dostatek finančních prostředků na převod společného bytu do výlučného vlastnictví. Navzdory trvání manželství Alice a Petera, žije Alice rodinným životem se svojí dcerou a novým partnerem. Peter udržuje s přítelkyní vztah na dálku a prozatím neplánuje v tomto ohledu žádnou změnu. Ačkoliv je Peter irským občanem s trvalým pobytem v České republice, neumí česky, bydlí v podnájmu a necítí se zde „doma“, avšak přeje si zůstat žít v Praze, nablízku své dcery.

Případ Alice a Petera je příběhem nenaplněných očekávání, která vycházejí ze vzájemných falešných představ, vzniklých v období jejich seznámení, kdy se oba dva

nacházeli v nestandardní životní fázi. V Peterovi Alice viděla schopného, respektovaného, finančně zajištěného a rozhodného muže, který ji dokáže zabezpečit, a který jí bude oporou, a Peter v Alici optimistickou, nekonfliktní, mladou ženu, která má ráda pocit nezávislosti a nejeví zájem o rodinu, ani o hmotné statky. Tím, že si i řadu let po svatbě udržovali stejný životní styl, aniž by založili rodinu, neměli dlouho příležitost své omyly odhalit. Alice se postupně stávala iniciátorkou změn, k jejichž prosazení využívala různé prostředky nátlaku zpravidla citově zabarvených. Peter těmto tlakům postupně, proti vlastní vůli, podléhal a nechal se vmanipulovat do pozice zodpovědného otce, tedy do role, o které měl určitou vytvořenou představu, jíž však, dle vlastního sebehodnocení, neodpovídal, a v níž tedy zákonitě selhal. Ačkoliv Peter netoužil po rodině, její ztrátou citově velmi strádá, zatímco Alice, která založením rodiny v zemi svého původu, realizovala vlastní plány, s citovým odstupem zhodnotila stávající stav jako neuspokojivý, vztah jako nefunkční a po této zkušenosti plynule přešla do dalšího vztahu.

Původ jednání jich obou lze nalézt jak v jejich rodinném zázemí v dětství, tak v jejich genderových rolích (Renzetti, 2003). Jakkoliv neradostné dětství Peter prožil, rodina v jeho očích představuje stabilitu a zázemí, a manželství, zvláště bylo-li uzavřené v kostele, trvání - ve smyslu „dokud nás smrt nerozdělí“. Právě jeho dětská zkušenost, ponižování a nedocení otcem, který sám byl ztělesněním Peterovi nedostatečnosti, byla pravděpodobně příčinou toho, že si sám na tuto roli netroufal a tím, že byl do ní vmanipulován, dle svého původního předpokladu, neuspěl. A právě v tomto přesvědčení jej Alice jen utvrdila. Alice naopak vyrůstala s matkou, jejímž životním krédem bylo: muži přicházejí a odcházejí, ale děti zůstávají. Rodina v jejích představách znamená vztah matka – dítě + matka – partner, který je však v této formaci snadno nahraditelnou proměnnou (Možný, 2002). Důležitý je pro ni funkční partnerský vztah, s jehož zánikem zaniká i rodina, avšak se vztahem novým, vstává

z popela jako bájný Fénix. Také Alice byla ve svém dětství výrazně ovlivněna otcem, který, ač jako otec příliš neobstál, stal se vzorem její představy o muži, coby partnerovi.

Vztah Petera a Alice byl tedy od počátku odsouzen k zániku, a bylo jen otázkou času, kdy se nahromadí spouštěcí mechanismy, které jej odstartují. Integrace Petera do české společnosti nebyla možná z několika důvodů. V první řadě to byla nedobrovolnost jeho migrace a usídlení v České republice a, v řadě druhé, jeho nesprávný odhad nezbytnosti znalosti češtiny. Laxní přístup ke znalosti češtiny je pro anglo-americkou komunitu dlouhodobě žijící v České republice značně typický (Sherman, 2007). V neposlední řadě to pak byl rozpad manželství, ke kterému nedošlo důsledkem neuskutečněné integrace, nýbrž naopak jeho integraci nikterak nepomohl jeho faktický zánik, neb důvody k ní pominuly.

Zatímco Petera lze pokládat za migranta trvalého typu, v případě Alice šlo o migraci typu sezónního, takže v procesu rozhodování migrace do České republiky u Alice se nevyskytovaly protiargumenty, u Petera hrála patrně nejvýznamnější roli jistota sociální sítě (Schmitter Heisler, 2004). Z genderového pohledu byl Peter v Londýně pro Alici jistotou, zatímco v Praze tuto funkci přestal plnit, a tudíž jej bylo třeba nahradit někým, kdo by tuto roli převzal.

2. Případ 2.: Karolína a Chris

2.1.1 Karolína – životní příběh

Karolína se narodila ve Frýdku Místku v roce 1974, jako nejmladší ze 3 sourozenců. Otec pracoval v železárnách jako elektrikář, matka jako administrativní pracovnice tamtéž. Na vesnici, nedaleko Ostravy, Karolína vyrostla a rovněž vychodila základní školu. Koničky ani vyhraněné zájmy v dětství neměla a ani učení ji příliš nebavilo: „...do školky jsem chodila nerada, tam jsem to neměla ráda, (2). Ve škole už to šlo, koničky...Chodila jsem na házenou, jednu dobu, ...vždycky jsem ráda kreslila, to je pravda, ...á no tak ve zpěvu jsem nikdy nevyunikala @, cvičit jsem chodila taky, jo, to bylo taky dobrý, no a jinak myslím, že si nic jiného nevybavuju. Jó a na kole jsem ráda jezdila, to je pravda (1/2/9-14)... Všechno bylo lepší než škola, jelikož škola mě nikdy moc nebrala @ sice výsledky jsem neměla špatný, ale jaksi nejsem studijní typ, řekla bych. Mě se líbí učit se to, co mě baví, ale...(1/2/23, 1/3/1-3)“. Z předmětů měla ráda výtvarnou výchovu, a proto uvažovala o studiu na výtvarné střední škole: „Já tím, že jsem chtěla kreslit, a bavila mě ta výtvarka, tak jsem chtěla jít nejdřív na UMPRUM, to mi teda táta zamít', protože mi řekl, že tam se absolutně nedostanu, takže tam teda ne (1/3/8-11)“. V těchto plánech ji zabránil otec, který si pro dceru představoval technické zaměření: „...(otec) řekl, že když teda chci něco navrhovat, tak, že mám navrhovat domy, a mám teda jít na stavební průmyslovku (1/3/11-12)“. Přestože nebyla přijata na stavební průmyslovku, uspěla na střední průmyslové škole elektrotechnické, kam přijata byla. Studium na této škole bylo pro ni utrpením: „Jako...lidi dobrý (), ale učení mě teda těžce nebavilo, takže jsem to měla rozdělený na dvě části. (1/3/19-21)“, které nebylo kompenzováno žádným výrazným zájmem: „Nevím, jaké koničky – pořád jsem jezdila na tom kole, to jo, ... (1/4/4-5)“. Maturitní vysvědčení pro ni znamenalo „vysvobození“ od školy a současně splněnou „povinnost“ vůči otci: „Tátovi jsem odevzdala to vysvědčení a řekla jsem: „tak teda je ze mě ten elektrikář, tady to máš, @ - @ a v životě po mě

nechtěj, abych se tím kdy zabývala“ (1/4/16-19)“. Po neúspěšném pokusu o přijetí na filozofickou fakultu – obor psychologie, začala studovat angličtinu na jazykové škole – jednoleté denní studium přípravného kurzu ke státní zkoušce, které nedokončila, jelikož se rozhodla odcestovat do Velké Británie: *„No, a protože jednak jsem se zajímala o ten jazyk, že jo? A jednak jsem měla v sobě takovou neutuchající touhu po dálavách, takže taky z tohoto důvodu, a taky protože jsem před určitýma osobníma věcmi utíkala.... (1/5/12-15)...No zamilovaná jsem byla (2/1/9)...Teda prostě nešťastná láska (2/1/11)“.*

Prostřednictvím agentury si našla v Londýně zaměstnání jako Au Pair v indické rodině, kam s finanční pomocí rodičů (pod podmínkou, že se za to otcí odmění CFC – tedy jistou kvalifikační zkouškou): *„můj otec teda trval na certifikátu (1/6/18)... prostě chtěl nějakou zkoušku, jakože dosažené vzdělání, tak nějak to asi bral... (1/6/20-21)“*, v roce 1993 odcestovala. Důvody k odjezdu byly několikeré – snaha oproštění se od rodičovské autority, nešťastná láska a snaha naučit se cizímu jazyku, spolu se získáním nových zkušeností, na pozadí „touhy po poznání“. První samostatná životní zkušenost přinesla jisté rozčarování – v první řadě osamělost, směsice kultur (anglické a indické) a v neposlední řadě zkušenost prvního zaměstnání: *„no, začátek v Anglii byl dost krušný, jako bylo to fakt hodně těžký, prvních pár týdnů jsem byla v těžké depresi @ v životě jsem tohleto nezažila @ ...vykořeněná, vytržená...prostě nebylo to fakt pěkné... (1/7/11-14)... Ale byla jsem independent.*

(1/7/16)“. Nástup do školy, kde začala studovat angličtinu, ji umožnil setkání s „krajany“, neb zde poznala české a slovenské studentky, které ji povzbudily do dalšího konání. Přestoupila nejprve z indické rodiny do anglické (k osamělé ženě se dvěma dětmi) a odtud si, dle vzoru československých kamarádek hledala „normální“ zaměstnání. Když získala práci servírky, přestěhovala se od „Au Pairské“ rodiny nejprve do podnájmu ke svým kamarádkám, a posléze si našla podnájem vlastní. Tak Karolína začala svůj vysněný samostatný život.

Jako servírka pracovala Karolína v různých londýnských restauracích cca 3 roky. Do školy, chodila „občas“, neintenzivněji však na konci pobytu, neboť si uvědomovala prospěšnost „certifikátu“ pro své budoucí působení v České republice. Koníčky ani zájmy, kromě běžného společenského života, nepěstovala. Na cestování po Velké Británii, neměla, dle vlastních slov „čas ani peníze“: „*No třeba v Cambridge jsme byli, potom Greenwich jsem viděla...(1/10/18)*“. Práce umožňovala život, život znamenal práci: „*@Koníčky? Práce a pořad práce@ (1/10/9)... pokud člověk chtěl mít peníze a chtěl jakoby slušně žít, nebo si slušně vydělat na nějaký...život, no tak musel pracovat (1/10/23-25)*“. Již v první, z několika dalších restaurací, ve kterých pracovala, se seznámila se svým budoucím manželem. Dlouho byli pouhými kamarády a až poté, co pracovali odděleně, začali spolu chodit, a velmi záhy i bydlet a žít. Chris byl pro Karolínu první „vážnou“ známostí: „*Když to bereme z tohoto pohledu, tak ano – první se kterým jsem bydlela. (1/11/17-18)*“, ačkoliv plány na založení rodiny nebyly na pořadu dne, dokud Karolína neotěhotněla: „*Tenkrát jsme tak nějak řešili, kde budeme žít, a kde tu rodinu založíme, či nezaložíme...(1/11/20-21)*“. Tato nová skutečnost otevřela novou otázku – kde žít. Pro Karolínu existovala jediná možnost (v Anglii žít natrvalo nechtěla) – zpět domů do Ostravy či jejího okolí – nablízko rodičům, kde měla zázemí: „*...já jen vím, že tou dobou jsem měla strašné nutkání odjet odtamtud pryč, no prostě jet domů, to si vybavuju já (1/12/8-9)*“. V Londýně pracovala do počátku posledního trimestru, pak odjela k rodičům a za společné úspory, které s Chrisem našetřili, koupila v Ostravě byt: „*Vracela jsem se k našim, s tím že vybuduji nějaké zázemí pro náš budoucí život. Takže jsme koupili byt a začali jsme oba dva...(1/12/15-16)*“. Zhruba 6 měsíců po porodu syna Alana, odjela (i se synem) za Chrisem do Londýna, kde se vzali. Vrátila se se synem do Ostravy, kam je manžel po cca půl roce následoval. Ačkoliv měl manžel problémy s hledáním práce, rodina se záhy rozrostla o dceru Simonu. Chrisovi se podařilo nalézt práci, takže spolu s úsporami z Londýna, které si přivezl, byla rodina schopna se zabezpečit: „*Z mého pohledu si myslím, že ten život v Ostravě*

pro nás nebyl špatný, i když teda já jsem nepracovala@, protože jsem byla na mateřské, takže ta funkce živitele rodiny byla na něm, ale myslím, že jako fakt...(1/13/10-12)“. Karolína byla na mateřské dovolené cca 6 let. Když se jí mateřská dovolená nachylovala ke konci, přemýšlela o „seberealizaci“: *„Ale jak děti odrůstali, narůstala ta potřeba a já abych se nějak seberealizovala, šla jsem nejdřív na různé kurzy, na dozdělávání atd., protože jsem vlastně nikdy v Čechách nepracovala a potřebovala jsem trochu doplnit vzdělání, hlavně výpočetní technika a tak...(1/13/18-21)“*, a když mateřská skončila a ona pochopila, že hledání vhodného zaměstnání nebude snadné, jelikož nemá žádnou praxi, zapojila se do rekvalifikačních programů. Po cca půl roce rekvalifikací a neúspěšných pokusech o získání zaměstnání v Ostravě: *„Pak ale přišla taková ta těžší fáze toho skutečného hledání zaměstnání a nějaké té seberealizace v životě...(1/14/1-2)“*, se rozhodla „hledat štěstí“ v Praze: *„...tak jsem se rozhodla # teda takhle „jsem se rozhodla“ (2) můžu říct, že jsme se na tom dohodli, že já se tedy budu pokoušet najít práci v Praze, protože tady těch příležitostí bylo víc (1/14/5-7)“*.

Zanechala tedy Chrise a děti v péči vlastních rodičů a odjela do Prahy, kde se jí podařilo sehnat pronájem malometrážního bytu i zaměstnání. Během letních prázdnin dal Chris ve své práci výpověď a spolu s dětmi ji do Prahy následoval. I on si záhy našel vhodné zaměstnání, děti začaly chodit v Praze do školy a školky a rodina se zde „zabydlela“. Karolína dokonce změnila zaměstnání za „lepší“.

Pokud jde o výchovu dětí, Karolína se domnívá, že oba rodiče poskytují dětem „volnost“ ve smyslu rozhodování – oba rodiče věří v Boha, nehledě na to jak Jej lze nazývat. Tradice se dodržují české, které jsou typické pro okolní společnost. Muslimské svátky a tradice jsou v „povědomí“, ale nedrží se: *„Ramadan se u nás, musím říct nedodrzuje, asi třeba všema vlivama je to pro Chrise dost složité, ne snad že by nechtěl, ale nějak...(1/17/2-3)“*. Kulturní rozdíly Karolína nepocituje, ačkoliv si je vědoma, že jistý vliv na děti i celou rodinu fakt, že „tatínek je cizinec“, má. Doma se mluví dnes již spíše česky, jelikož děti jinak plynně

komunikovat nedovedou, ale zpočátku Karolína hovořila s Chrisem anglicky a s dětmi směsí angličtiny a češtiny. Arabsky děti neumí: „*Ne. Děti arabsky neumějí, samozřejmě jejich rodným jazykem je čeština, která se jim mísí s angličtinou, samozřejmě, s tím, že oni nepoužívají angličtinu k mluvení, oni jí spíš rozumějí, vnímají ji, když na ně mluvíš, tak ti rozumí, ale odpoví ti česky (1/16/11-14)*“.

Pokud se týká Chrise, Karolína se domnívá, že v jeho věku jsou již „mladické ambice“ za zenitem, a proto je třeba vidět svět „reálně“ a zvolit kompromis: „*jestli on je tady spokojený, no pro sebe si myslím, že asi ne, a že by mu zřejmě vyhovovalo něco jiného, i když nemůžu říct, že vždycky, ale určitě by mu vyhovovalo, kdyby mohl více uplatnit svůj intelekt, než může teď (1/20/17-20) ... já si myslím, že člověk musí být trochu realista a vědět, že na některé věci v životě už je třeba pozdě...(1/20/22-23)*“, ve prospěch rodiny. Ačkoliv si je vědoma, že její jeho profesní činnost „intelektuálně“ neuspokojuje, a tento fakt má „jistý“ vliv na chod celé rodiny: „*Není úplně spokojen a odráží se to tím, že není úplně v pohodě a bývá podrážděný, ale já si osobně myslím, že těch příležitostí v životě ještě bude mít víc, že to prostě není napořád (1/21/23-25, 1/22/1)...* Akorát člověk nemá někdy jinou volbu! Holt prostě musím ekonomicky zajistit rodinu a na druhou stranu chci dělat to co chci dělat, což ne vždy jde ruku v ruce, no! (1/22/21-23)“.

Vzhledem k finančním rozdílům v ceně nemovitostí, vlastním rodičům i skutečnosti, že manželé jsou majiteli bytu v Ostravě, vidí Karolína budoucnost celé rodiny na severní Moravě: „*Já mám svojí představu jasnou, co jsem tady, jako v Praze (2/4/14)*“. Sama v tomto ohledu vyvíjí vlastní aktivity – pokouší se o koupi dalšího bytu (ekonomické úvahy o výhodné investici – lepší bydlení uhradí pronájem stávajícího bytu a děti byt budou brzy potřebovat) v Ostravě: „*Předpokládám, že to už bude náš byt, ale ne ten, který máme teď, do jiného (2/4/22-23)*“ a shání si tam zaměstnání. Hovořili o kompromisu, pak tím zamýšlí rozluky manželů – ona s dětmi se přestěhuje do Ostravy a Chris, jestli nechce za nimi, může zůstat v Praze. Přesto neustále zdůrazňuje, že se „člověk

musí vzdát vlastního a smířit se s realitou“, v zájmu rodiny. Chce být nablízko rodičům, aby jim mohla ve stáří pomáhat, i když odmítá s nimi přímo bydlet: „...nešla bych bydlet s rodiči, ale spíš bych chtěla být někde poblíž, abych jim třeba mohla pomoci, až budou staří (1/25/7-9)“. Pokud jde o Chrisovu alžírskou rodinu, je si vědoma, že děti by měly alespoň jednou v životě babičku vidět (byla v Ostravě spolu s Chrisovým bratrem, na návštěvě, kdy byl Alan cca roční a Simona ještě nebyla na světě), takže plánují návštěvu. Navzdory tomu je Karolína neustále přesvědčená, že i pro Chrise, v rámci rodiny, se v Ostravě nabízejí nové možnosti (třeba v podnikání)– jen on to stále ještě neví. Karolína se domnívá, že v životě je třeba neustále hledat, ačkoliv sama potřebuje „jistoty“, především ty materiální: „*Víš já myslím, že je to ta panna ve mně.@ Takové to materiální (2/2/8)*“, ale cíle není třeba vytyčovat příliš jasně, jelikož „nové možnosti“ se jistě objeví!: „*Prostě my se musíme rozhodovat podle toho, kde to pro nás bude schůdnější, není prostě nikdy jenom jediné správné řešení. Musí se hledat, které cesty budou nejlepší. Nevím, třeba to tak nedopadne, třeba...(1/25/18-21).*“

Ačkoliv Karolína neustále zdůrazňuje snahu „potlačovat sobectví“ a zohledňovat zájmy rodiny: „...než člověk zvolí tu správnou cestu, to prostě musí všechno zvážit s ohledem na všechny a nemůže být pořád sobecký, i když by se mu to třeba líbilo. Nebo může, ale pak musí počítat se všemi důsledky (1/25/24-5, 1/26/1-2)“, nelze přehlédnout, že se v rozhovoru často opravuje z „já jsem rozhodla“ na „my jsme se domluvili“ atd. a je zřejmé, že „její rodina“, o jejímž působišti i formě má nezpochybnitelnou představu, je bezesporu „jejím“ životním cílem!

2.1.2 Chris – životní příběh

Chris se narodil v Alžírsku, ve městě Constantine, v prosinci roku 1964, jako první ze tří dětí. Když bylo Chrisovi 10let, jeho otec zemřel na rakovinu žaludku, takže matka, profesorka francouzštiny, zůstala s dětmi sama. Avšak Chris, coby nejstarší syn, se tím pádem formálně stal „hlavou rodiny“. Vystudoval vyšší průmyslovou školu a získal titul bakaláře – výuka tehdy probíhala ve francouzštině. Během studia utrpěl vážný úraz oka, na které, v jeho důsledku, přestal téměř vidět, a kvůli němuž byl nucen studium na rok přerušit. Vzhledem k tomuto handicapu nebyl odveden do armády: „*Nebyl(jsem na vojně), protože se mi v dětství stala nehoda s okem, na které jsem špatně viděl a taky jsem byl prvorozeným mužem v rodině, takže jsem nemusel na vojnu (1/2/8-10)*“. Po ukončení studia, chtěl dále studovat na vysoké škole v zahraničí, v rámci vládních výměnných studijních programů. Ty však, z nedostatku financí, nebyly realizovány a navíc jeho studijní výsledky by mu využití těchto programů ani neumožňovaly. Začal tedy pracovat – nejprve v místě vzdáleném asi 200km od domova a asi po jednom roce našel zaměstnání blíže bydlišti – u hranic s Tuniskem. Tam se, vedle svého zaměstnání, zabýval i nelegálním obchodem s nedostatkovým zbožím a cizími měnami.

V roce 1989 jej oslovil kamarád, aby spolu vycestovali do Anglie, na což Chris přítakal a doufal, že by tam mohl, vedle angličtiny, jejíž elementární znalost měl ze školy, studovat topografii, jelikož v té době se tento obor v Alžírsku jevil jako velmi atraktivní: „*Plánoval jsem studia – nejdříve jazyk pak topografii, protože v té době bylo Alžírsku topografů nedostatek(1/2/17-18)*“. O svém odjezdu „na delší dobu“ informoval pouze bratra, zatímco matce, aby se o něj nebála, lhal, že jede na dovolenou. Do Velké Británie oba přátelé vycestovali na turistická víza, a usadili se v Londýně, kde si našli práci v restauracích jako myči nádobí. Postupem času se z této pozice vypracoval až na funkci šéfkuchaře. Později si pobyt prodlužoval již se statutem studenta, jež získával prostřednictvím nelegální agentury,

kteřá jej stála tolik finančních prostředků, že byl nucen hledat vedlejší pracovní úvazek. Na studium mu tedy nezbyval čas a kromě toho zjistil, že univerzitní studia jsou zcela nad jeho finanční možnosti: „*Oni by mi uznali sice nějaká studia, ale musel bych si nejdřív znovu udělat zkoušky a i ty bych musel platit. Pak bych platil ještě víc. Takže z toho sešlo (1/9/3-5)*“. Svůj pobyt v Londýně Chris popisuje jako neradostný: „*Takže jsem jenom pracoval, abych vydělal na život. Ten život ale nestál za nic. Nejhorší bylo, že jsem nemohl vycestovat, prostě totální nesvoboda! To na tom bylo nejhorší.(1/9/7-9)* – kromě nikdy nekončící práce se příležitostně věnoval jen alkoholickým dýchánkům s přáteli, kteří se postupně stávali spíš obchodními partnery. Po několika letech se Chrisovi podařilo získat status politického uprchlíka, avšak současně pracoval pod falešnou identitou, což mu přinášelo jisté výhody, ale na druhé straně mu to znemožňovalo vycestování ze země a způsobovalo psychické problémy: „*Pak jsem dělal takové ty blbosti, že jsem žil pod cizím jménem (1/9/11-12)... No, a to mně vadilo. Protože to prostě není tvoje jméno! Jenže co jsem měl dělat, když se mě v práci ptali na insurance number? (1/9/15-16)... No jenže když to číslo získáš na cizí jméno, tak je to k ničemu, to pak není život...(1/9/19-20)*“.

Se svojí budoucí ženou se Chris seznámil v roce 1993 v jednom ze svých zaměstnání. Jejich vztah byl řadu měsíců čistě kamarádský, a až někdy na přelomu let 1994/5 se spolu sblížili a záhy začali společně žít. Vztah s Karolínou byl pro něj svého druhu první: „*...před tím to nikdy nebylo tak, abych s někým bydlel a tak (2/5/18)*“, a proto jej Chris považuje pro svůj život za naprosto zlomový, zvláště z toho důvodu, že společným soužitím s ní se mu podařilo zcela změnit dosavadní životní styl: „*Do té doby, když jsem chtěl s někým mluvit, tak jsem šel za kamarády, ale to je něco jiného (2/5/12-13)... Ona byla důvod...(2/5/21)... motivace přestat s tím špatným a začít žít jinak (2/5/23)*“. Ačkoliv byl jejím neplánovaným těhotenstvím zprvu zaskočen, rozhodli se pro založení rodiny. Ovšem jelikož Karolína odmítala zůstat žít ve Velké Británii, přistoupil na její plány budoucího společného

života v České republice. Karolína odcestovala sama k rodičům do Ostravy, zatímco Chris pracoval o to usilovněji v Londýně, aby našetřil dost peněz „do začátku“. Jeho příjezd do Ostravy, kde Karolína koupila byt za společné úspory, byl pro něj kulturním šokem, stejně jako následující roky. Nejenže se mu provinční Ostrava nelíbila, jelikož byl zvyklý na „ruch velkoměsta“, ale jeho rozčarování vyplývalo především z chování lidí, jejichž pozornosti jeho exotický zjev neunikl: *„A když jsem pak přijel do Ostravy já, řekl jsem si, že tady prostě žít nemůžu! Všechno bylo jiné, cizí, jazyk, který jsem si myslel, že se nikdy nenaučím, lidi po mě koukali, na to jsem v Anglii nebyl zvyklý, protože v Londýně je spousta cizinců (1/12/7-11)“*. S otevřeným nepřátelstvím a rasismem se však, jak říká, nesetkal: *„Lidi nevěděli odkud jsem a zírali (1/12/13)“*. Jako svůj zásadní handicap Chris pociťoval češtinu, jejíž neznalost jej izolovala a ještě více snižovala jeho možnosti v oblasti zaměstnání: *„...ale to už mi dost začínalo vadit, že nerozumím česky, že prostě mi schází ta znalost toho jazyka, protože bez toho já prostě nemůžu žít! Přestože v mém věku se učit další jazyk je vážně těžké, měl jsem toho už dost! Žiju konečně legálně, mám odbornou kvalifikaci a mohl bych konečně dělat něco lepšího, ale zase mi v tom brání ten jazyk! (1/16/6-10)“*. Když se jim, po necelých dvou letech po synovi Alanovi, narodila dcera Simona, začal vážně uvažovat o svém návratu do Londýna, kde, jak věřil, by jeho šance na získání zaměstnání byly vyšší. Karolíně vytýká, že před odjezdem z Londýna neměla dostatek informací o České republice, důsledcích její demokratizace a zejména nárůstem nezaměstnanosti především v severomoravském regionu. Její falešné iluze přičítá faktu, že jako jediný zdroj jejích informací sloužila její rodina, zvláště pak její sourozenci – oba vysokoškolsky vzdělaní, profesně úspěšní a finančně zajištění: *„Jak sestra tak bratr jsou odborníci, tedy každý po svém. No, a Karolína myslela, že se má v Čechách každý dobře jako oni. Vůbec jí nenapadlo, že ona ani já, takovou kvalifikaci nemáme (2/2/18-20)“*. Chris se rovněž domnívá, že jeho pozice by byla mnohem snazší, kdyby mu byla více nápomocna při studiu češtiny a netrvala na jejich vzájemné komunikaci v jejich „cizinecké

angličtině“: „...*Ale Karolína mi v tomhle moc nepomohla, protože říkala, že to záleží na mě a vůbec, jestli mám chuť tak at' se to naučím (1/16/20-21)*“.

Navzdory rozčarování a počáteční frustraci, se Chrisovi nakonec podařilo nalézt vcelku přijatelné zaměstnání v restauraci, jež byla součástí lázní v Karviné, kde majoritní klientelou byli arabští hosté ze Středního Východu. Později k tomuto zaměstnání přibral ještě další, již v restauraci specializované na českou kuchyni, kde časem začal pracovat na plný pracovní úvazek a předchozí místo opustil. Chris se postupně v Ostravě adaptoval, našel několik přátel – arabsky hovořících cizinců, kteří rovněž byli do Ostravy přiřazení, takže měl po letech opět „svoji“ komunitu. Jak děti odrůstaly, byl čas aby i Karolína hledala zaměstnání. Navzdory vynaloženému úsilí se jí to však v Ostravě nedařilo, a proto se rozhodla shánět práci v Praze, což se jí podařilo. Chris tedy opustil své ostravské zaměstnání a i s dětmi ji do Prahy následoval: „*Tak se Karolína rozhodla, že zkusí štěstí v Praze a měla štěstí, tady práci sehnala, jenže to pro mě znamenalo začínat zase znova! Pořád dokola a zase znova! (1/17/8-10)*“. Tou dobou již obstojně hovořil česky, takže se mu vcelku rychle podařilo nalézt lukrativní místo na pozici šéfkuchaře. Přesto se stále nevzdával myšlenky na vysokoškolské vzdělání a tím i větší možnosti uplatnění intelektu v zaměstnání.

Život rodiny v Praze považuje Chris za uspokojivý: „*Rozhodně do Ostravy se vrátit nehodlám, to nehrozí... (1/17/15-16)*“, přestože jejich pronajatý byt je velmi malý. Děti se zdají být spokojené, oba rodiče slušně vydělávají, takže se domnívá, že by bylo vhodné uvažovat o vlastním bydlení v Praze: „*Plánuji, že tu koupíme byt, i když to třeba nebude ideální a bude to na hypotéku, je mi jedno, jestli se zadlužím na 20 let, protože já už neplánuju nikam odjíždět, jsem rozhodnutý zůstat žít tady až do smrti! (1/17/19-22)*“, a to i za cenu definitivního opuštění snu o vlastním studiu, jelikož Prahu, jakožto hlavní město ČR, považuje za perspektivní a plné možností k uplatnění všech členů rodiny, a díky její anonymitě se tu cítí svobodněji a „doma“: „*Já si prostě myslím, že pro nás všechny by bylo*

lepší zůstat v Praze, koupit na hypotéku byt a zůstat tady. Co bude dál, to nevím! Praha je prostě velká a jsou tu lepší možnosti ke všemu. Pro práci, i pro mne, je tady mnohem lepší nabídka. Znamená to ale, pokud tady koupíme byt, že zase můžu zapomenout na nějaké další vzdělání... (1/18/11-15)“. Z těchto důvodů rozhodně nesdílí Karolínin nápad, aby se rodina vrátila do Ostravy, ani její argumenty o blízkosti její rodiny či mnohem lepší finanční dostupnosti nemovitostí v regionu. Její myšlenku na koupi nového bytu v Ostravě odmítá, jelikož ji považuje za nesmyslnou a potřebnost péče Karolíniných rodičů za neopodstatněnou. Sám argumentuje stářím své matky a faktem, že ji viděl naposledy před devíti lety, když je, spolu s jeho bratrem, navštívila v Ostravě: *„No jo, jenže Karolína chce k rodičům. Rozumím, jsou staří a potřebují pomoc, ale já mám přece taky rodinu, mám matku, která je sama, nemám otce a ona nemá u sebe nikoho! Taky bych mohl chtít odjet zpátky do Alžírsko!... (1/17/24, 1/18/1-3)“.*

Ve výchově dětí a míšení kultur nevidí Chris žádné problémy. Sám kvůli smrti otce nebyl nijak výrazně religiózně vychován, matka je velmi liberální a otevřená evropským vlivům, a s ohledem na fakt, že i on sám nebyl v Alžírsku 18 let, necítí se příliš svázan kulturními kořeny a sám sebe považuje za kosmopolitu: *„Občas mám dojem, že bych měl děti nějak srovnat, jako když se moc nechovají dobře, tak jim říkám o Bohu, ale já sám tak moc nežiju, takže co jim můžu vykládat (2/6/15-17)“.* Jedinou restrikcí, kterou respektuje on a vyžaduje i od dětí je konzumace vepřového masa, která se však netýká Karolíny: *„(Karolína)Jí (vepřové), ale tak, aby to ony neviděly. Pořád jí říkám, že to nejde dlouho utajit. Neříkám, že by to neměla jíst kvůli mně, ale nevím jak jim to chce vysvětlit, až na to přijdou (1/22/14-16)“.* Přesto mezi manželi vznikají rozpory ohledně výchovy dětí, které však Chris jednoznačně přisuzuje osobním povahovým rysům, nikoliv rozdílům v kulturním prostředí, z nichž oba pocházejí : *„Když například přijdu do jejich (dětí) pokoje a vidím ten čurbes, tak řeknu, ať to uklidí. Když se vrátím za dvě hodiny a nic, vidím, že si hrají, tak se rozčílím a*

řeknu, že to nejdřív uklidí a pak ať si dělají, co chtějí a funguje to. Ale Karolína to opakuje pořád dokola, stokrát to opakuje a nic se neděje (2/7/12-16)... já třeba spěchám, takže něco od dětí požaduji a ona do toho zasahuje (2/7/23-24)... neumí je přinutit, aby udělali, co mají (2/8/4)... to je fakt dáno povahou, asi kolik kdo z nás vydrží (2/8/7)“.

Zásadní rozpor proto Chris momentálně vidí v místě budoucího pobytu rodiny. Karolínu považuje na jedné straně za velmi nerozhodnou, nechávající se vláčet osudem, bez vlastních životních cílů: *„To co mi vadí je, že ona neumí být konkrétní! Nedokáže říct přesně, co chce! Ona s tím prostě nehodlá nic dělat a jenom čeká, takže rozhodnout se musím já! Někdo musí určit nějaký cíl, jinak ten život uteče a člověk pak jenom kouká! (1/19/4-7)“*, na straně druhé však její finální rozhodnutí neposkytují prostor ostatním, které tak svým jednáním manipuluje: *„Je to tak, že Karolína chce jet do Ostravy a já tam prostě nejdu! Dvakrát jsem šel za ní, ale teď už prostě nejdu! Řekl jsem jí, že jestli chce jít ona, ať teda jde, ale já už tam nejdu! Ona tam chce bydlet, dokonce tam chtěla koupit další byt, i když tam byt máme, chce být blízko rodičům, dobře, ať si jede, ale beze mě! (2/8/15-19)“*. Sám za sebe rezolutně prohlašuje, že do Ostravy se vracet nechce: *„Tady mám dobré peníze i práci, tak proč bych měl jezdit do Ostravy, jenom proto, že si to Karolína umanula? (2/9/4-5)“* a už vůbec nemá v úmyslu zadlužovat se na byt tamtéž. Na otázku zda-li se Karolína s dětmi má v úmyslu vrátit do jejich vlastního bytu v Ostravě pak odpovídá: *„No já v Ostravě žádný byt kupovat nebudu, takže jinam se odstěhovat nemůže! (2/9/14-15)... Když tam teda chce, ať si jede, ale zpátky do toho bytu, co jsme bydleli, a pak se uvidí... Co bych tam dělal já? (2/9/17-18)“*. Jeho argument, že se cítí vyčerpán věčným začínáním „od nuly“, a jelikož tak jen kvůli Karolíně učinil v životě již dvakrát, jeho prohlášení: *„...Karolína se teď musí rozhodnout, jestli tu se mnou zůstane. Já jsem šel za ní do Ostravy, pak do Prahy, potřetí už za ní nepůjdu! (2/11/3-5)“*, se jeví nejen velmi uvěřitelným a upřímným, ale i logickým a zároveň lidsky pochopitelným.

2.2 Případ 2.: Karolína a Chris –interpretace, výsledek výzkumu

Karolína se narodila na severu Moravy a dětství prožila na vesnici nedaleko Ostravy, jako nejmladší ze tří sourozenců. Otec, elektrikář v železárnách, pro ni představoval autoritativní hlavu rodiny a věčného soupeře v boji za samostatnost a sebeurčení. Matka, přestože byla zaměstnána jako administrativní pracovnice ve stejném podniku, byla pravou moravskou „hospodyňkou“ a „mamkou“, která příkladně pečovala o domácnost a děti. Dětství, ani rané mládí, Karolína nespojuje s jakoukoliv zájmovou či mimoškolní činností. Ani ve škole jí, vyjma kreslení, žádné předměty nijak zvlášť nebavily. Střední elektrotechnickou školu vystudovala „s odřenýma ušima“ na otcův příkaz a, kromě angličtiny, již žádné studijní úsilí v životě nevyvíjela. Proto, aniž by dokončila pomaturitní jednoroční kurz angličtiny na jazykové škole, rozhodla se využít příležitosti k úprku od rodiny a vydala se do Londýna, aby zde pracovala v rodině jako Au Pair a zdokonalovala se ve znalosti jazyka. Jelikož ji však tato činnost neposkytovala kýženou svobodu v míře vrchovaté, rozhodla se po čase využít nabídky kamarádek ke společnému bydlení, odkud pak byl již jen krůček k samostatné existenci. Živila se jako servírka v různých restauracích a užívala si vysněné svobody plnými doušky.

Chris se narodil na severovýchodě Alžírsko, ve městě Konstantine, jako nejstarší ze tří sourozenců. Otec zemřel, když bylo Chrisovi deset let a matka, pracující jako učitelka francouzštiny, zůstala s dětmi sama. Ačkoliv byl ještě dítě, coby nejstarší syn, se Chris cítil odpovědným za matku i sourozence. Vystudoval vyšší průmyslovou školu, kde získal titul bakaláře a měl v úmyslu ve studiu pokračovat na zahraniční vysoké škole. Jeho plány však zůstaly nenaplněny, a proto nastoupil do zaměstnání a současně si přivydělával „šmelinou“. To mu zajistilo dostatečný příjem k tomu, aby

nejenom vypomáhal matce živit rodinu, ale i ušetřil na cestu do Velké Británie, kde, jak věřil, by přece jen mohl zkusit štěstí ve studiu. Začátky v Londýně nebyly snadné, přestože se Chris postupně vypracoval z myče nádobí na šéfkuchaře, neměl nikdy dostatek peněz, aby si mohl zaplatit studium. Život mu připadal čím dál více bezcílný, zvláště poté, co byl nucen svůj pobyt v Británii legalizovat statusem uprchlíka, a stal se tak vězněm v cizí zemi. S vyhlídkou finančních výhod zároveň pracoval pod cizí identitou.

Karolína a Chris se poprvé setkávají v restauraci, kde Chris pracoval již několik let, zatímco pro Karolínu je tento podnik prvním skutečným pracovním místem v jejím mladém životě. Téměř rok jsou pouhými spolupracovníky a kamarády, a až poté, co Karolína mění působiště a odchází pracovat jinam, jejich vztah nabírá nový rozměr - začínají spolu chodit a, velice záhy na to, i bydlet. Pro oba tato změna znamená naprosto novou životní zkušenost, jejíž důsledky se brzy dostaví – Karolína otěhotní a v pokročilém stádiu gravidity sama odjíždí, vybavená společnými úsporami, za rodiči na Moravu, aby zde připravila zázemí pro mladou rodinu. Za společně ušetřené peníze a půjčku od rodičů, kupuje v Ostravské novostavbě třípokojevý byt a krátce na to se jim narodí syn Alan. Chris zatím v Londýně pracuje jako o život, aby uživil sebe, Karolínu i syna, avšak přesun za nimi do Ostravy neplánuje. Proto se Karolína s půlročním synem vydává za Chrisem na týden do Londýna, kde svůj svazek zlegalizují při narychlo uspořádané svatbě, již jsou, kromě nich dvou, přítomni toliko svědci a oddávající. Avšak domů do Ostravy se Karolína se synkem vrací opět bez tatínka.

Po dalších několika měsících, pracovně naplněného života v osamění, se Chris vydává za svojí novou rodinou do provinčního města neznámé země, kde jej vzápětí čeká opravdické rozčarování, jelikož kromě cizího, nevábneho prostředí, se setkává s jevem, který doposud neznal – vzbuzuje na první pohled pozornost. Navzdory

rozčarování z neznámého prostředí a nečekaných životních podmínek, i silícím pocitům izolace, způsobeným jazykovou bariérou, se Chris postupně, i bez Karolíniny pomoci, postupně začíná učit česky, avšak marně pokouší sehnat zaměstnání. Karolína je na mateřské dovolené s Alanem a rok po Chrisově příjezdu se rodina rozrůstá o dceru Simonu. Vztah mezi manžely vykazuje jasné známky napětí a Chris začíná uvažovat o odjezdu do Londýna, kde by byly jeho šance na pracovní uplatnění znatelně lepší. Situace se však zlepšuje poté, co Chris nachází zaměstnání v Ostravě, čímž se život rodiny stabilizuje. Zatímco však Karolína našla v mateřství svoji vlastní dočasnou seberealizaci, Chris se nevzdává myšlenky na další vzdělání, ani pracovní kariéru na poli intelektuálnějším zaměstnání, nežli je umění kuchařské. Po šesti letech, Karolínou strávených na mateřské dovolené, dochází k dalšímu vývoji v rodině. Karolína se pokouší uplatnit na trhu práce, avšak zjišťuje, že naděje na úspěch nejsou vysoké. Zapisuje se proto na úřad práce a absolvuje několikero rekvalifikačních kurzů administrativního typu, ale ani pak zaměstnání nenalézá, což je jednak způsobeno celkově neuspokojivou pracovní nabídkou v regionu, a jednak faktem, že jako třicetiletá matka dvou malých dětí, nemá ve svém CV uvedenu naprosto žádnou praxi. A tak se Karolína rozhoduje, zkusit své štěstí v Praze, kde je nabídka na pracovním trhu o poznání bohatší. Zanechává tedy Chrise a děti v Ostravě, pod dohledem nedaleko žijících rodičů, a odjíždí do hlavního města dělat kariéru. Poměrně brzy Karolína skutečně práci, kterou považuje za uspokojující, získává a po zapracování, s ohledem na děti koncem letních prázdnin, vyzývá Chrise, aby opustil své zaměstnání v Ostravě a, spolu s dětmi, se za ní přistěhoval do Prahy, do pronajatého bytu 1+1. Přestože Chris považuje opuštění vlastního zaměstnání za riskantní, Karolínu s rodinou do Prahy následuje. Shodou šťastných okolností, i díky neustále se zlepšujícím komunikačním schopnostem v českém jazyce, se Chrisovi podaří získat lukrativní zaměstnání, které

mu navíc svojí časovou flexibilitou umožňuje podílet se výrazněji na chodu rodiny a výchově dětí, zatímco Karolína získává sice výhodnější, zato však časově náročnější místo. Navzdory stísněným prostorám si rodina začíná na život v Praze zvykat, avšak zatímco Chris zvažuje možnosti koupě vlastního bytu v Praze a, ve skrytu duše, se stále nevzdává možnosti vlastního studia, Karolína spřádá plány na přesun celé rodiny zpět do Ostravy. Názorové rozpory mezi manžely kulminují – Karolína tvrdí, že pobyt v Praze vždy považovala za dočasný, vynucený okolnostmi, Chris, který se konečně přenesl přes opětovné začínání od nuly, návrat do Ostravy striktně zavrhuje a Prahu považuje za jediné možné místo ke společnému soužití rodiny.

Karolína s Chrisem se setkali v zemi, kde byli oba „trpěnými cizinci“ a jejich partnerský vztah byl určitým logickým vyústěním vztahu dvou přátel, kteří jsou si v jistém smyslu rovni. Přesto byl mezi nimi rozdíl – zatímco důvod Chrisovi migrace do Británie byl více či méně ekonomický, Karolínu k dočasné migraci vedl vzdor a osobní boj za vlastní identitu. Svým politickým statusem se Chris stal vězněm v cizí zemi, za což, do jisté míry, byl svým „věznilům“ vděčný, neboť se tím pádem dostal pod ochranná křídla sociálního systému hostitelské země. Karolínino neplánované těhotenství vneslo do stávajícího harmonického, avšak nezávazného vztahu naprosto jiné světlo a postavilo oba partnery do zcela nových pozic. Velení se ujala Karolína. Výchozí předpoklad byl jasný – v Alžírsku ani jeden z nich žít nechtěl, v Británii byla jejich společná budoucnost minimálně nejistá, takže jedinou zemí, kde budou mít zázemí, je Česká republika. Ačkoliv Chris ke Karolíniným argumentům o nebyvalé prosperitě a netušených možnostech v někdejší komunistické zemi přistupoval s rezervou, rozhodl se zachovat zodpovědně a, ve snaze postarat se o vznikající rodinu, zhostil se role živitele a nechal věcem „volný průběh“, čímž dal Karolíně možnost

jednat. Tohoto úkolu se Karolína zhostila nadmíru znamenitě – ujala se svěřených peněz, které obratem investovala do bytu v blízkosti svého rodiště a tím, naprosto samostatně, určila místo společného působení. V době, kdy se Chris zdál nejistý v jednání, vydala se za ním, aby se za něj provdala. Dostat jej do Ostravy bylo pak jen záležitostí několika málo měsíců. Karolína přestala být poslušnou dcerou a stala se samostatně jednající vdanou ženou, přestože byla, i s celou svojí rodinou, odkázána na pomoc vlastních rodičů. To bylo patrně silnou motivací pro Chrise k tomu, aby zmobilizoval veškeré své síly a stal se skutečným živitelem rodiny, čímž se současně integroval do společnosti, která se mu jevila jako, přinejmenším, nevstřícná.

S odrůstajícími dětmi však přichází nová životní fáze Karolíny a tím i celé rodiny – její vlastní seberealizace, do které se pouští s usilovností a vervou sobě vlastní. Odchází za prací od rodiny, kterou, pádnými argumenty o výhodnosti zásadní změny, přiměje ji následovat. Chris, který, při vědomí zodpovědnosti, sice pocítuje určitou nejistotu v tomto dalším kroku do neznáma, na tento plán nakonec přistupuje a nelituje! Po mnoha letech odříkání a přizpůsobování má konečně pocit, že našel na světě místo, kde by mohl žít šťastně a spokojeně spolu s celou rodinou. Je ochoten pro naplnění svého snu obětovat cokoli, včetně vlastních, dosud nenaplněných, ambicí na osobní kariéru. Ovšem na scénu přichází Karolína s vlastním, originálním scénářem – ve svém curriculum vitae si již doplnila nezbytné mezery a vrací se zpět do Ostravy, kde už na ní dozajista potencionální zaměstnavatelé čekají s otevřenou náručí. V Ostravě je doma, tam má rodina zázemí, a kromě toho se tam ceny nemovitostí pohybují na tak nízké úrovni, že, na rozdíl od Prahy, si tam budou moci dovolit koupit další byt, jako kapitál. Toto řešení však Chris striktně odmítá. Manželé se nacházejí v patové situaci. Kdo z koho?

V Chrisově případě se jednalo o migraci trvalého typu (Brettel, 2004), takže změna místa s jistou sociální sítí, tvořenou jednak rodinou Karolíny, a jednak statutem „manžela rezidenta“, s výhledem na trvalý pobyt, byly největší motivací v procesu jeho rozhodování. I Karolínu k reemigraci jednoznačně vedla rodinná, ale i státní sociální síť (Schmitter, 2004). O Chrisově integraci do české společnosti není pochyb – Českou republiku, coby trvalé bydliště své rodiny, považuje za svůj domov, má zde vlastní přátele, aniž by je výhradně vyhledával mezi „sobě vlastní“ komunitou, a je v českém prostředí rozhodnut prožít zbytek svého života. Díky svým bohatým migračním zkušenostem je do velké míry flexibilní, pokud jde o stěhování, avšak v jeho jednání začíná převažovat zodpovědně promyšlené rozhodování, na základě zvažování argumentů pro i proti, v kontextu celé rodiny. Jeho integrace byla možná nikoliv díky jeho partnerskému vztahu s Karolínou, ale toliko z vlastní vůle a rozhodnutí, v zájmu zachování rodiny.

Z genderové perspektivy lze vztah Chrisa a Karolíny nahlížet jako nejednoznačný – v období před svatbou byl Chris zajisté dominantnějším z dvojice, avšak s ubíhajícím časem se zdá, že se Karolína z pozice obranného „skrytého násilí“ pustila do otevřeného boje proti manželově „možné nadvládě“ (Bourdieu, 2000). Tento postoj je jednoznačně umožněn její výhodnější pozicí danou domácím prostředím, která se, vstupem na pracovní trh, ještě více zvýznamnila.

Shrnutí výsledků výzkumu

Přestože cílem výzkumu nebyla jakákoliv komparace, při interpretaci si nebylo možné nepovšimnout určitých společných rysů v životních příbězích zkoumaných osob, které však rozhodně nepředznamenávaly identický vývoj jejich partnerských a rodinných vztahů.

Na počátku partnerského vztahu stál muž – migrant, který byl v hostitelské vlasti určitým způsobem dlouhodobě usazený, a jenž měl trvalé zaměstnání s jistým příjmem, a stál tedy do značné míry ve zvýhodněném a dominantním postavení vůči ženě, která byla, jakožto dočasná migrantka, nezkušenou a jazykově nedostatečně vybavenou začátečnicí. Muž byl ženě oporou a ona byla na něm z velké části závislá.

Pak už se příběhy začínají různit. V případě Alice a Petera byla nová životní strategie obou odstartována svatbou, která Alici přinesla změnu legálního statusu, tím pádem též kariérní postup, a potažmo i zrovnoprávnění jejího postavení vůči Peterovi. Až teprve přesun do českého prostředí vynesl Alici do dominantního postavení, jednak na základě opory její sociální sítě, a jednak díky pracovnímu uplatnění, získanému téměř současně s narozením dcery. Svoji podřízenou pozici však Peter nesl velmi obtížně, neboť nenaplňoval svoji vlastní představu role živitele rodiny. Ani Alice nebyla s tímto stavem věcí spokojena, a proto se rozhodla pro rozchod partnerů a vydala se hledat muže, který by svoji mužskou genderovou roli splňoval dle jejích představ. U Karolíny a Chrise naopak svatbě předcházelo narození syna a následovalo stěhování do ČR. Tím se do výhodnějšího postavení dostala Karolína a jejich genderové role se prohodily. Chrisův nástup do zaměstnání a postupná integrace na straně jedné, a Karolínina mateřská dovolená na straně druhé, pomyslný jazýček na vahách přehouply mírně ve prospěch Chrise, ačkoliv vliv Karolínina rodinného zázemí

nelze opomíjet. Jejím vstupem na pracovní trh avšak došlo k narušení rovnováhy a, navzdory Chrisově plné integraci, dominantní roli v rodině definitivně získala Karolína. Rodina se rozděluje, ale zůstává funkční.

Oba muži přitom v procesu rozhodování, zda do České republiky migrovat, či nikoliv, volili své životní strategie s větší, či menší vírou ve zlepšení svých vlastních životních pozic, a to právě díky sdílení sociálních sítí svých manželek. Chrisovi se to částečně podařilo, Peterovi ne. Zatímco tedy u Karolíny a Chrise došlo k, alespoň částečnému, přijetí nových genderových rolí, u Alice a Petera nikoliv.

Epilog

Výzkum obou případů mi trval mnoho měsíců, ale do fáze jeho ukončení uběhlo od posledního interview zase mnoho vody. Ježto jsem, snad shodou ne/šťastných okolností, zastihla oba páry v určitém období překotného vývoje, který jsem nemohla vlastním výzkumem, z časových důvodů, komplexně zmapovat, cítím jakýsi dluh vůči laskavému čtenáři. Proto mu závěrem nabízím nejaktuálnější informace o vývoji událostí, které jsou mi dostupné, aniž bych je zahrnovala, jakožto nerelevantní, do samotného výzkumu.

Peterovi pražský zaměstnavatel, po prodloužení zkušební lhůty, neposkytl trvalou smlouvu, takže se stal od 1.10.2007 nezaměstnaným. Vzhledem k nedostatku finančních prostředků se tedy opět uchýlil pod ochranná křídla svého mladšího bratra Dominika do Londýna, kde žije doposud, avšak bez trvalého zaměstnání. V Praze byl naposledy o Vánocích 2007, které strávil s dcerkou Zorkou, ovšem bez manželky Alice. Alice naproti tomu žije spolu s dcerou a novým partnerem poměrně spokojeným rodinným životem a starostmi o rozvod, o který ani jeden z manželů doposud nepožádal, si příliš hlavu neláme. Vztahy mezi manžely lze nazvat „korektními“.

Karolína se („my“) rozhodla a tak i učinila! V červnu 2007 ukončila svůj zaměstnanecký poměr v Praze, zprostředkovala a zrealizovala nákup bytu, jenž sousedí s jejich stávajícím bytem v Ostravě, do něhož se koncem letních prázdnin, spolu s dětmi nastěhovala. Od září téhož roku začaly děti chodit do školy v Ostravě a Karolína nastoupila do zaměstnání v nově otevřené pobočce renomované banky. A Chris? V září ještě pomáhal přestěhovat veškerý rodinný majetek do Ostravy z pražského bytu, z něhož se, koncem září sám vystěhoval. Zůstal v Praze pracovat ve stávajícím zaměstnání, ale přestěhoval se do jednolůžkového pokoje ubytovny pro

pracující, kde, dle Karolíniných slov, „má dost klidu na odpočinek po práci“. Pokud má pracovně volný víkend, jezdí za rodinou do Ostravy. S ním samotným jsem však od našeho posledního interview nehovořila.

Závěr – osobní reflexe z terénu

Cílem výzkumníka je splnění zadaného výzkumného úkolu a zveřejnění jeho výsledků. U mikrobiologa nebo fyzika je takováto specifikace záležitostí poměrně jednoznačnou, ale v sociálních vědách, neřku-li v kvalitativním výzkumu, se jedná o úkol mnohdy obtížně splnitelný, neboť zde platí, více než jinde: „není špatné odpovědi, je jen špatně položená otázka“! Přesná specifikace a zadání zkoumaného úkolu je, spolu s výběrem vhodné metodologie, nezbytnou podmínkou nikoliv úspěšného výzkumu, ale výzkumu vůbec. Jak tedy k výzkumu přistupovat? Na počátku vždy stojí výzkumník – sám za sebe. To on má možnost volby, to on si vybírá pro sebe zajímavé téma, které, jak věří, bude zajímavým i pro ostatní. V oné první fázi jde o logický proces, protože přece, jako výzkumník, nebudu zkoumat něco, co mě nezajímá! Druhá fáze, tedy jistá míra relevance pro širší akademickou obec, je už poměrně složitější. Samozřejmě nemá smysl zkoumat již vyzkoumané, ani něco, co, zůstane-li neprozkoumané, nebude nikdo nikdy postrádat. Po vymezení výzkumného problému je stěžejní zvolení vhodné metody výzkumu, i když ani ta nezaručí jistý výsledek.

Ačkoliv časově nejnáročnější, patrně však nejvíce vzrušující je sběr dat, pak přijde na řadu jejich analýza a interpretace, a po nich následuje překvapení v podobě jejich vyhodnocování! Moje osobní zkušenost je pro kvalitativní výzkum značně typická – po sběru dat jsem byla nucena přehodnotit zadané téma a poněkud je pozměnit, s ohledem na charakter dat, která se mi podařilo v průběhu výzkumu získat. To však rozhodně neznamenalo zklamání z důvodu nedostupnosti informací, které jsem měla v úmyslu získat, nýbrž naopak! Prostřednictvím výzkumu se můj zájem rozvinul do širších, původně nezamýšlených, dimenzí.

Zkoumaným „vzorkem“ byli lidé, ke kterým mám úzké citové vazby, se kterými mne spojuje mnoho společných vzpomínek, a jejichž životní osudy mi nejsou lhostejné. Právě

proto mne zajímaly jejich životní příběhy, které, jak jsem věřila, byly kontextuálně spjaty s jejich současnými životy, způsoby jejich chování, jednání i rozhodování. Na straně druhé stála však od samého počátku obava, že jim tak trochu „nahlédnu do kuchyně“, že poodhalím nějakou tu „vnější slupku“ jejich osobnosti, a tím poruším „cosí“ v našem vzájemném vztahu, protože ten je postaven na určitých základech, které svým zkoumáním „nabourám“.

K mé nezměrné radosti se tak nestalo, navzdory výše uvedeným problémům, ba co více, právě v souvislostech, o kterých jsem do počátku výzkumu neměla nijaké povědomí, se mi mnohé události z jejich životů ujasnily, a o to více jsem jim začala rozumět, takže pro mne nebylo problémem je pochopit, čímž naše vzájemné vztahy nabyly nových rozměrů. Z genderové perspektivy bylo pro mne osobním přínosem získat nebývale intimní zповědi obou mužů, jelikož to pro mne, jakožto ženu, není v běžném životě takřka možné. Ač si tuto skutečnost mnohdy připustit odmítáme, v obvyklých vztazích (ve všech možných rovinách) typu žena-muž, se chováme a jednáme v rámci svých vlastních genderových konstruktů, které nám umožňují pohyb toliko v omezeném prostoru. Naproti tomu ve vztahu žena (výzkumník)-muž (informátor) dochází k určitému odosobnění obou, a podaří-li se výzkumníkovi získat informátorovu důvěru, dostane se mu nebývalých možností nahlédnout do skrytých míst jeho osobnosti, které před „normální ženou“ nikdy neodhalí. Přesto však nelze očekávat, že by bylo možné se od genderu dalo oprostít zcela.

Právě z tohoto hlediska je kvalitativní výzkum jistou nadějí při „pronikání do nových perspektiv“.

Poznámky

I.Etika - legislativa

Výzkumník je ze zákona povinen ochraňovat svěřená osobní data a zabránit jejich zneužití, na základě platných zákonů, obsažených v Ústavě ČR, Listině základních lidských práv a svobod a Občanského zákoníku. Na konkrétní výše uvedený výzkum se vztahují zákony:

Kvalitativní výzkum a ochrana osobnosti v občanském zákoníku (§11-17 zákona č. 40/1964 Sb.)

Kvalitativní výzkum a zákon o ochraně osobních údajů (zákon č. 101/2000 Sb., novely 227/2000 Sb., 177/2001Sb., 450/ 2001 Sb.)

Kvalitativní výzkum a zákon o archivnictví (zákon č. 343/1992, kterým se mění a doplňuje zákon č. 97/1974)

(viz MEDARD – sociologický datový archiv Sociologického ústavu AV ČR <http://medard.soc.cas.cz>)

Pro účely výzkumu výzkumník použil písemný souhlas informátora v následující podobě:

Pro účel analýzy výzkumného projektu zkoumání etnicky smíšených manželských párů, a jeho dalšího zpracování, smějí být mnou poskytnutá data použita (zaškrtněte jednu z možností):

- a) spolu s mým jménem a kontaktem na mou osobu
- b) pouze v anonymizované podobě, bez souvislosti s mým jménem a kontaktem na mou osobu

V případě publikování či veřejné prezentaci výsledků výzkumu

- a) souhlasím, aby tak bylo učiněno v souvislosti s mým jménem
- b) souhlasím, aby tak bylo učiněno v souvislosti s mým jménem, až po mé autorizaci
- c) smí být uveřejněn jen v anonymizované podobě a bez souvislosti s mým jménem

Po skončení výzkumu

- a) mohou být jeho výsledky archivovány k využití dalšími badateli spolu s mým jménem a kontaktem na mou osobu
- b) mohou být jeho výsledky archivovány k využití dalšími badateli v anonymizované podobě bez kontaktů na mou osobu
- c) smějí být jeho výsledky dále zpracovány jen výzkumníkem jmenovaným v tomto souhlasu

Na základě tohoto souhlasu smí být mé jméno a osobní údaje archivováno po dobu 10 let.

Byl-li k tomu dán souhlas, pak smí být využity na základě zákona č. 97/1974Sb.o archivaci.

Jméno:

Podpis:

II. Vysvětlivky užitých značek:

(a/b/c):

<i>a</i>	pořadové číslo interview
<i>b</i>	pořadové číslo strany
<i>c</i>	pořadové číslo řádku

Transkripční znaménka:

@	smích
@ - @	hovor se smíchem
#	hm, ehm – hezitační zvuk
&	neverbální přitakání
...	krátká pauza
(1)	delší pauza – č. = počet slov
()	neporozumění slova
.	konec věty
?	otázka
!	výkřik, či hlasité zdůraznění
<u>Musí</u>	zdůraznění

Použitá literatura:

Agozino, Biko: Theoretical and Methodological Issues in Migration Research, Interdisciplinary, intergenerational and international perspectives, Indiana University of Pennsylvania, USA, 1992

Breckner, Roswitha: Process of Reconstructing Migration Biographies: The Experience of „Return“ from the West to the East of Europe after 1989, in: Agozino Biko: Theoretical and Methodological Issues in Migration Research, Interdisciplinary, intergenerational and international perspectives, Indiana University of Pennsylvania, USA, 1992

Bourdieu, Pierre: Nadvláda mužů, Praha Karolinum, 2000

Bourdieu, Pierre and Loïc J.D. Wacquant: An Invitation to Reflexive Sociology, The University of Chicago, 1990

Bayd, Monica and Gricco, Elizabeth: Women and Migration: Incorporating Gender into International Migration Theory, in <http://www.migrationinformation.org>, 19.9.2007

Bernard, H. Russel: Research Methods in Anthropology, Qualitative and Quantitative Approaches, 3.edition, Altamira Press, 2002

Brettell, Caroline B.: Theorizing Migration in Anthropology, in: Brettell, Caroline B. and Hollifield, James F.: Migration Theory, Talking Across Disciplines, New York 2004

Schmitter Heisler, Barbara: The Sociology of Immigration, in: Brettell Caroline B. and Hollifield, James F.: Migration Theory, Talking Across Disciplines, New York 2004

Denzin, Norman K. and Lincoln, Yvonna S.: Handbook of Qualitative Research, 3th edition, SAGE Publications, London, 2005

Denzin, Norman K.: Interpretative Biography (Qualitative Research Methods Series 17), Kalifornia: SAGE Publications, London 1989

De Singly, François: Sociologie současné rodiny, Praha: Portál, 1999

Fischer-Rosenthal, Wolfram a Rosenthal, Gabriele: Analýza narativně-biografických rozhovorů, in: Biograf č.24/2001

Kolářová, Marta: Globální muž a lokální žena? Feministický pohled na globalizaci, 2007, in: www.genderonline.cz

Masoia-Lee, F.E. and Johnson Blaf, N.: Gender in Antropology, Warcland press, Illinois, 2006

Možný, Ivo: Sociologie rodiny, Praha: Sociologické nakladatelství, 2002

Narayanová, Kirin: Nakolik domorodý je „rodilý“ antropolog, 1993, in: Soukup, Václav: Dějiny sociální a kulturní antropologie, 2. vydání, Praha: Karolinum 1996

Renzetti, Claire M., Curran, Daniel J.: Ženy, muži a společnost, Praha: Karolinum 2003

Rasticová, Martina: Kultura, gender a migrace. Sociálně psychologické hledisko socializace indických imigrantů ve Spojených státech, 2007, in: www.genderonline.cz

Sherman, Tamah: Představy anglicky mluvících cizinců v ČR o sobě samých i o druhých, prezentované na internetu: Jazyk, ekonomie a integrace, 2007, in: www.migraceonline.cz

Schütze, Fritz: Narativní interview ve studiích interakčního pole, 1987, in: Biograf č. 20, 1999

Silverman David: Ako robiť kvalitatívny výskum, Bratislava: Ikar, 2005

Yin, R.: Case Study Research: Design and Methods, 3.edition, Applied Social Research Methods serie 5, volume 5, 2003, SAGE, London

MEDARD – sociologický datový archív Sociologického ústavu AV ČR

<http://medard.soc.cas.cz>